

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De toetsing van de grondwettigheid der wetten — in vergelijkend recht gezien⁽¹⁾

De toetsing van de grondwettigheid der wetten draagt de Braziliaanse Grondwet uitdrukkelijk aan de hoven en rechtbanken op. Na aan het opperste federale gerechtshof bevoegdheid te hebben verleend om kennis te nemen van de buitengewone beroepen, ingesteld ter zake van een geschil betreffende de grondwettigheid van een wet (artt. 101, 111, (a) en (b)), en te hebben beslist dat bij hetzelfde hof een hoger beroep openstaat tegen de vonnissen van de hoogste federale kiesrechtbank die een wet ongrondwettig hebben verklaard (art. 120), zegt de Grondwet in artikel 200 : «De rechtbanken kunnen niet beslissen dat een wet of een handeling van de openbare machten met de Grondwet in strijd is, dan bij meerderheid van stemmen van hun leden». Vermeldenswaard is ook, dat artikel 64 aan de Senaat voorschrijft een wet, die het opperste federale gerechtshof bij een definitieve uitspraak niet in overeenstemming met de Grondwet heeft verklaard, geheel of ten dele te schorsen. De Grondwetten der Staten geven aan hun wetgevende kamers een gelijkwaardige macht.

Het onderzoek van de hedendaagse staatsrechten wijst een algemene strekking uit om deze taak toe te vertrouwen, in sommige landen aan een gewone rechterlijke instantie, in andere aan een gespecialiseerde.

Deze instanties treden op, ofwel vóór het afkondigen en bekendmaken van de wet, ofwel nadat zij in werking is getreden.

Beide methodes kunnen ook tegelijkertijd bestaan.

In een preventief optreden voorzien de Grondwetten van Birma, Finland, Ierland, Syrië, Frankrijk... ⁽²⁾.

De Finse en de Syrische regeling zijn bijzonder interessant.

In Finland worden de wetsontwerpen eerst aan een comité van deskundigen van het ministerie van justitie voorgelegd; daarna worden zij door de Raad van State onderzocht. Heeft deze Raad een twijfel omtrent de conformiteit van het ontwerp met de Grondwet, dan vraagt hij het advies ofwel van het Opperste Hof, ofwel van het Opperste Administratieve Hof. Verder is de kanselier van justitie ook verplicht zijn mening aangaande de grondwettigheid van het ontwerp kenbaar

te maken, zowel aan de Raad van State als aan de Ministerraad. Deze mening moet aan het Parlement meegedeeld worden.

Zo de conformiteit van het ontwerp met de Grondwet in discussie blijft, dan doet de Grondwetscommissie van het Parlement, bestaande uit zeventien parlementsleden, uitspraak, na het advies van deskundigen te hebben ingewonnen, bij welk advies zij zich normaal aansluit. De beslissing van deze commissie verbindt geheel het Parlement. De allerlaatste voorzorgsmaatregel is de mogelijkheid, voor de president van de Republiek, om een van de Opperste Gerechtshoven te raadplegen alvorens zijn sanctie te verlenen aan een door het Parlement gestemd ontwerp. Het staatshoofd heeft aldus tweemaal zijn sanctie geweigerd op de grond, dat het Opperste Gerechtshof het advies uitgebracht had dat de aangenomen tekst de Grondwet schond ⁽³⁾.

Een aantal noodzakelijke en ongetwijfeld heilzame voorzorgen!

In Syrië wordt de vraag naar de grondwettigheid van een wet bij het Opperste Gerechtshof aanhangig gemaakt op verzoek, ofwel van éénvierde van de leden van de kamer van volksvertegenwoordigers, ofwel van de president der Republiek. Zo het Hof oordeelt dat een wet in strijd is met de Grondwet, dan moet de kamer van volksvertegenwoordigers daarin de noodzakelijk geachte aanpassing aanbrengen.

De regeling, die de Franse Grondwet van 1958 geeft, is bekend; na de stemming van een organieke wet of na de aanneming van een reglement voor de wetgevende kamers, toetst de Constitutionele Raad van rechtswege de grondwettigheid daarvan; na de stemming van een gewone wet evenwel behoeft hij zich slechts uit te spreken ten verzoeken van de president der Republiek, van de eerste-minister of van de voorzitters der kamers. Een ongrondwettig verklaarde bepaling mag niet afgekondigd en in toepassing gebracht worden. De beslissingen van de constitutionele raad zijn verbindend voor de openbare machten en voor alle bestuurlijke en rechterlijke autoriteiten ⁽⁴⁾.

In de volgende landen toetsen de gewone rechtbanken de grondwettigheid der vigerende wetten :

Australië, Brazilië, Birma, Denemarken, Egypte, U.S.A., Ierland, IJsland, Japan, Mexico, Noorwegen, Pakistan, de Filippijnen en de Soedan (5).

Er bestaan constitutionele hoven of rechtbanken, dus gespecialiseerde rechterlijke instanties, in de Duitse Bondsrepubliek, Italië, Oostenrijk en Vietnam.

De leden van deze instanties worden althans ten dele door de wetgevende kamers aangeduid.

In de Duitse Bondsrepubliek worden de rechters van het Bundesverfassungsgerichtshof voor de helft verkozen door de Bundestag en voor de helft door de Bundesrat. Deze kamer verkiest de rechters rechtstreeks met een meerderheid van twee derden der stemmen; de Bundestag, integendeel, delegeert zijn verkiezingsmacht aan een commissie, samengesteld uit twaalf zijner leden. Beide kamers (of de evengemelde commissie) doen de verkiezing op twee lijsten van kandidaten, opgemaakt door de Bondsminister van Justitie. Op een eerste lijst komen alle leden van de andere bondsrechtbanken voor, die ten minste 40 jaar oud zijn en wensen lid van het Constitutioneel Hof te worden. Een tweede lijst omvat alle andere kandidaten die voorgedragen worden door de politieke fracties van de Bundestag, de Bondsregering en de regeringen der Länder. Ook deze kandidaten moeten ten minste 40 jaar oud zijn en bijzonder goed bekend zijn met het publiek recht en het politiek leven.

Het Oostenrijkse Verfassungsgerichtshof, dat alleen bevoegd is om over de grondwettigheid der wetten uitspraak te doen, bestaat uit rechters, gekozen onder de magistraten, ambtenaren en universiteitsprofessoren en benoemd door de president der Republiek op voordracht van de kanselier en van de twee wetgevende kamers (6).

In België, Nederland, Tsjecho-Slovakije, Roemenië, Polen en de U.S.S.R. is geen controle van de grondwettigheid der wetten door enige autoriteit buiten het Parlement geoorloofd. Het Parlement is het opperste en volstrekt soevereine gezagsorgaan der Natie, afgezien evenwel van het gezag van de partij in de laatstgenoemde Staten.

Naar de Sovjetische doctrine — en dit was reeds Lenins zienswijze — is de rechterlijke controle reactionair en anti-democratisch. Hij maakte het een paar rechters mogelijk de wil van een verkozen vergadering lam te leggen. Hij is reactionair omdat elke rechter — naar deze opvattingen — zich gemakkelijk ten dienste stelt van de leidende klassen en inzonderheid van de kapitalisten (7).

De meeste politici en een groot aantal rechtsgeleerden staan, althans in West-Europa, afwijzend tegenover de rechterlijke toetsing van de grondwettigheid der wetten. Ook magistraten zijn van deze opvatting.

Op welke gronden berust deze tegenkanting? Maar laten wij eerst erop wijzen dat er doorgaans wordt aangenomen, dat in een federale staat de rechtbanken het recht hebben na te gaan of de federale wetten en de wetten der Staten de verdeling van de bevoegdheden tussen het federaal gezag en de Staten in acht nemen. Wordt dergelijke controle niet uitgeoefend, dan ontstaat onvermijdelijk de chaos in de organisatie en het bestaan zelf van de bondsstaat, waarin de bevoegdheden over de onderscheiden autoriteiten verdeeld zijn. Maar de willekeur kan ook ontstaan in een unitaire staat waar dergelijke controle niet plaats heeft (8).

De voornaamste opwerpingen van juridische aard, ten aanzien van een toetsing van de grondwettigheid der wetten zijn: a) zulke toetsing zou in strijd wezen met het beginsel van de scheiding der staatsmachten; b) zij zou ingaan tegen het democratische principe van de absolute voorrang van het Parlement of zelfs van de

sovereiniteit van het volk. Ook wordt er beweerd, dat de rechters noodwendig er toe gebracht worden verder te gaan dan een louter juridische controle, en zich op het terrein der politiek en der opportuniteit te begeven.

Deze opwerpingen lijken ons niet beslissend.

In onze West-Europese landen is gaandeweg de gewoonte gegroeid om aan het beginsel van de scheiding der staatsmachten een draagwijdte toe te kennen die het niet heeft, en aldus de Natie prijs te geven aan een legislatieve en bestuurlijke onnipotentie die kan leiden tot de ontkenning van de hogere beginselen welke de Natie in het algemeen belang heeft willen vrijwaren, door ze in haar Grondwet vast te leggen. Vooral onder de invloed van de Franse doctrine, die te verklaren was vanuit zuiver Franse gebeurtenissen of historische redenen, is de rechterlijke macht aldus een wezenlijk deel uit handen genomen van de machten welke de Grondwet haar toevertrouwt. Aan de hoven en rechtbanken de controle van de grondwettigheid der wetten en van de wettigheid der bestuurshandelingen te ontzeggen, komt er in werkelijkheid op neer de grondwettelijke beginselen te krenken, waardoor hun de jurisdictionele taak wordt opgedragen.

Gewis bekleedt de Grondwet de wetgevende macht met de verantwoordelijkheid de wetten te maken, en de uitvoerende macht met de verantwoordelijkheid te regeren en te besturen, zodat de rechterlijke macht het beginsel van de scheiding der staatsmachten zou schenden wanneer zij wetten ging maken of ging regeren en besturen.

De Natie heeft de wetgevende en de uitvoerende macht echter niet volkomen vrijheid van handelen gegeven. De eerste mag niet, naar de in de Grondwet vervatte beslissing van de Natie zelf, door haar wetten de constitutionele beginselen schenden. Doet zij dit, dan overschrijdt zij haar machten. Het gaat dus niet op aan het gezagsorgaan dat, om de het door de Grondwet opgedragen taak te vervullen, zulke machtsverschrijding vaststelt en verkondigt, te verwijten zich met de uitoefening van de legislatieve macht in te laten en dus het beginsel van de scheiding der staatsmachten te miskennen. De rechtbanken die dergelijke vaststelling doen en dergelijke uitspraak geven, kwijten zich van de hun door de Natie opgelegde plicht recht te spreken; zij constateren dat een lagere norm de hogere norm heeft geschonden en dat zij, derhalve waardeloos zijnde, geen toepassing kan krijgen.

Wie de rechtbanken dit recht ontzegt, ontnemt hun een wezenlijk gedeelte van hun jurisdictionele opdracht. Waar geen controle van de beslissingen der wetgevende kamers geoorloofd is, worden, zoals Ruy Barbosa onderstreept, de rechten der enkelingen of der minoriteiten aan de willekeur van de bij eenvoudige meerderheid beslissende vertegenwoordigers der Natie prijsgegeven (9). Dezelfde gedachte werd in de Verenigde Staten van Amerika ontwikkeld (10).

Het opperste gerechtshof der U.S.A. redeneerde evenzo en glashelder in zijn vermaard arrest van 1803 in zake Marbury tegen Madison. Reeds voordien hadden Amerikaanse rechtbanken geoordeeld op grond van dezelfde overwegingen het recht te hebben de grondwettigheid der wetten na te gaan: het opperste hof van New Jersey in 1780, een rechtbank van Virginia in 1782, een hof van beroep van dezelfde kolonie in 1776, de rechtbanken van Rhode Island en Noord-Carolina in 1787 (Ruy Barbosa, op. cit., pp. 49 tot 51).

Niemand zou eraan denken te betogen dat de rechters het beginsel van de scheiding der staatsmachten schenden wanneer zij weigeren normen toe te passen die door een reglement der executieve macht zijn

ingevoerd en die indruisen tegen de Grondwet of de wet.

Waarom zouden zij dat beginsel schenden, wanneer zij weigeren een ongrondwettig geoordeelde wet toe te passen?

Een van België's grootste juristen heeft willen uitleggen dat de weigering, door de rechtbanken, om, zoals artikel 107 van onze Grondwet voorschrijft, een verordening toe te passen die niet met de wetten overeenstemt, geen schending van het beginsel van de scheiding der machten oplevert, terwijl de weigering om een ongrondwettig geachte wet toe te passen wel tegen dit beginsel zou stuiten: « jugeant de la légalité des actes du pouvoir exécutif, aux fins de prononcer sur les contestations relatives aux droits civils et sur les contestations relatives aux droits politiques non légalement soustraits à leur juridiction, les cours et tribunaux se posent et décident la question de savoir comment la loi doit être appliquée; jugeant la constitutionnalité des lois ils posent et décident la question de savoir si la loi sera ou non appliquée; ce sont là, on le voit, deux questions tout à fait différentes, et par suite la solution de l'une n'implique aucunement la solution de l'autre » (11).

Zijn gedachte verder uitwerkend, vervolgt Procureur-generaal M. Leclercq: « ... la solution doit être exclusivement cherchée dans le principe de la distinction et de l'indépendance des pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire. Les difficultés que rencontre l'application de ce principe proviennent de ce que l'on considère abstractivement l'indépendance du pouvoir judiciaire, ne tenant aucun compte de celle des deux autres pouvoirs; ainsi l'on dit que le pouvoir judiciaire émane de la Nation, qu'il est souverain, qu'il peut, en conséquence, avant de prendre pour règles de ses décisions les actes du pouvoir législatif, vérifier si ces actes ont les caractères et la force des lois, c.à.d. vérifier s'ils ont été pris, dans les conditions, et avec les formes sans lesquelles ces caractères et cette forme leur manquent et ne peuvent lier personne. Mais s'il en était ainsi, l'on pourrait en dire autant du pouvoir législatif et même du pouvoir exécutif à l'égard du pouvoir judiciaire; comme celui-ci ils émanent de la Nation, ils sont souverains et l'on pourrait également en conclure qu'ils ne sont pas tenus de donner suite à ses décisions, sans avoir auparavant vérifié si elles ont les caractères et la force de jugements c.à.d. si elles ont été prises dans les conditions et avec les formes propres à leur imprimer ces caractères et cette force. On voit dans ce système que chaque pouvoir, s'armant de sa souveraineté, se trouverait le maître d'arrêter les deux autres, ce qui conduirait directement à un véritable point d'arrêt de tout pouvoir, à l'anarchie ».

Het grote gezag dat van deze argumentatie uitgaat staat buiten kijf. Maar het is mogelijk ze te beantwoorden.

Wanneer de rechtbanken over de wettigheid van een verordening van de uitvoerende macht uitspraak dienen te doen, dan onderzoeken en beslissen zij niet alleen de vraag hoe de wet moet toegepast worden, maar ook of die verordening al dan niet zal worden toegepast. Insgelijks, wanneer zij, van een geschil kennis nemende, over de grondwettigheid van een wet uitspraak zullen doen, dan zullen zij ook de tweevoudige vraag onderzoeken en beslissen, én hoe de Grondwet moet toegepast worden, én of deze wet al dan niet zal worden toegepast.

Zoals de verordening de wet moet eerbiedigen, die boven haar staat, zo ook moet de wet de Grondwet eerbiedigen, aan welke zij onderworpen is.

Weliswaar schrijft Procureur-generaal Leclercq verder: « L'on ne trouve dans la constitution aucune disposition qui renferme l'indépendance souveraine du pouvoir législatif dans des limites plus étroites que celles de son principe d'action, la formule générale du droit... »

Nochtans — dit valt niet te betwisten — de Grondwet beperkt de machten der wetgevende macht, legt haar verboden op, geeft beginselen die de bovenhand hebben op de algemene regelen welke deze macht zou kunnen invoeren.

Voorts kunnen aan de argumentatie, die leidt tot het besluit dat een rechterlijke toetsing van de grondwettigheid der wetten op anarchie zou uitlopen, zeker de volgende overwegingen tegengeworpen worden.

Eensdeels kan er geen sprake van wezen aan de rechterlijke macht de taak op te dragen na te gaan of de wet al dan niet met inachtneming van de procedure en de vormen, door de Grondwet voorgeschreven, is aangenomen. Aan de Koning, en alleen aan hem, heeft de Grondwet opdracht gegeven door de afkondiging authentiek en definitief ervan te doen blijken dat deze vormen nageleefd zijn (11).

Anderdeels mag, ja moet zelfs de rechterlijke macht ermee belast worden na te gaan of de wet de in de Grondwet neergelegde beginselen eerbiedigt, omdat haar taak is te « vonnissen », « recht te spreken », de voorkeur te geven, wanneer zij oordeelt over een geschil waarin twee algemene normen elkaar tegen spreken, aan die norm welke hiërarchisch de hogere is en bijgevolg weigeren de lagere norm toe te passen.

De wetgevende en de uitvoerende macht zijn niet bekleed met de opdracht te « vonnissen ». Hoe kan men derhalve de gevolgtrekking wettigen dat zij, bij wijze van reactie of vergelding, kunnen « nagaan of de rechterlijke beslissingen de kenmerken en de kracht van vonnissen hebben ».

Onzes inziens leidt de rechterlijke controle van de grondwettigheid der wetten dus niet naar anarchie.

Hieraan dient trouwens toegevoegd te worden dat de rechterlijke macht, behoudens een stellige bepaling in de Grondwet, aan de natuur van haar jurisdictionele opdracht de macht om de grondwettigheid der wetten te toetsen slechts ontleent wanneer zulke toetsing geschiedt naar aanleiding van een particulier geschil dat haar ter berechting voorgelegd wordt. Zij vindt in deze natuur geen macht om over de grondwettigheid te oordelen buiten een geschil en op abstracte en algemene wijze. Naar dit principe richt zich het Braziliaanse systeem van de controle van de grondwettigheid der wetten.

Sommige Grondwetten vertrouwen aan gewone rechtbanken of aan een bijzondere rechtbank de opdracht toe op een algemene en abstracte wijze over de conformiteit van een wet met de Grondwet uitspraak te doen, soms nog vóór de wet afgekondigd wordt. Dit is thans het geval in Frankrijk.

Voorzeker kan er worden betoogd, dat de soevereiniteit van de wetgevende macht aldus niet geëerbiedigd wordt. Immers, bij een dergelijke regeling komt deze macht a.h.w. onder een voogdij te staan die haar belet haar beslissingen vrijelijk hun effect te laten sorteren en haar in de onmogelijkheid stelt haar verantwoordelijkheid op te nemen. Van de andere kant vervult de rechtbank alsdan niet meer haar traditionele taak, die is uitspraak te doen over een geschil waarin beweerde subjectieve rechten tegenover elkaar staan. Maar verdient dat grondwettelijke regime geen goedkeuring, hetwelk een rechtbank ermee belast uitspraak

te doen over een conflict tussen de soevereine Natie en de wetgevende macht, die haar attributies zou overschreden hebben?

Zich bij de opvattingen van verscheidene Amerikaanse auteurs aansluitende, beklemtoont Ruy Barbosa (op. cit. pp. 68 en seq.) terecht dat, wanneer een rechtbank de grondwettigheid van een wet toetst, zij geen suprematie van de rechterlijke op de wetgevende macht huldigt, maar zich erbij bepaalt «de wil der gemeenschap toe te passen, hierbij kiezende tussen twee delegaties tot wetgeving, welke van ongelijke waarde zijn, die van de grondwetgevende macht en die van de wetgevende macht», «de rechter is dus functioneel ertoe gehouden aan de eerste de bovenhand te geven», «the Constitution is the direct legislative Act of the people and as such it must control any acts of their agents, the Legislature» (Horace Davis, American Constitution, p. 57).

Het zou geen steek houden te onderstellen, vervolgt Barbosa (p. 71), dat de Grondwet aan de vertegenwoordigers van het volk toestaat hun wil te stellen in de plaats van hun mandaatgevers. Het is dus nodig dat een intermediair lichaam — een rechtscollège — het eventueel conflict beslecht dat rijst tussen de mandaatgever, het volk en de mandaathebber, de wetgevende macht.

Wordt de scheiding der staatsmachten miskend wanneer de rechtbanken een wet of een verordening nietig verklaren welke, de eerste, de Grondwet, de tweede, de wet schendt? Ja, antwoorden sommigen, omdat, wie een wet of een verordening nietig verklaart, beslist bij wege van algemene beschikking en het legislatief werk ongedaan maakt. Is dit wel zo? Hij die vernietigt treedt niet in de plaats van de autoriteit die de akte in het leven heeft geroepen; hij spreekt eenvoudig een sanctie uit die het recht gebiedt. Evenmin vervangt hij een algemene beschikking door een andere; hij maakt eenvoudig een einde aan de schending van het recht, door een sanctie welke deze schending herstelt.

De rechter der rechterlijke orde, zomin als de administratieve rechter, gaat zijn jurisdictionele opdracht te buiten door erga omnes te vernietigen.

De Grondwet der Italiaanse Republiek bepaalt, dat wanneer een wet door het Constitutioneel Hof ongrondwettig is verklaard, zij ophoudt gevolg te hebben. De rechterlijke beslissing geldt erga omnes.

Het argument van de suprematie van het Parlement. Laten wij in de eerste plaats niet verwarren tussen staatsrechten met een strakke grondwet en zulke met soepele constitutie. Deze laatste, zoals in Groot-Brittannië, kennen noch grondwetgevende macht, noch bijzondere procedure tot herziening van de grondwet. In dit groot land is het grondwettelijk recht langzaam en spontaan gegroeid in de loop der geschiedenis. Er was geen constituante nodig om het op een bepaald tijdstip in teksten vast te leggen. Evenmin moest er met het oog op een eventuele herziening een bijzondere procedure vastgelegd worden.

Het Parlement kan derhalve in principe alles doen. Logischerwijze wordt in Groot-Brittannië «de oppermacht der wet» ook op een andere manier begrepen. Het Parlement is er niet aan zijn eigen wet onderworpen; het kan daarvan voor particuliere gevallen vrijelijk afwijken. De parlementaire onnipotentie wordt geremd door eventuele reacties der publieke opinies en tevens door de plichtbewustheid en de zin voor traditie der parlemenstleden.

In de andere West-Europese landen heeft het Parle-

ment niet deze machten. Het moet én de Grondwet, én zijn eigen wet eerbiedigen, onder het voorbehoud natuurlijk van de macht deze op te heffen of ze op algemene en onpersoonlijke wijze te wijzigen.

In onze publiekrechtelijke regimes moet de wetgevende macht zich binnen bepaalde grenzen houden: dit heeft de Natie gewild door het aannemen van een Grondwet. Het soevereine volk heeft aan de vertegenwoordigers in de wetgevende kamers geen volheid van macht gegeven; het heeft de machten der kamers formeel willen beperken door aan de wetgever het nemen van bepaalde beslissingen te verbieden en door te voorzien in een bijzondere procedure, die o.m. voor de herziening van de Grondwet de waarborg van de raadpleging van het volk geeft.

Zeker bezit de wetgevende macht de machten welke de Grondwet haar niet ontzegt, en deze machten zijn ruim en talrijk. Bepaalde principes, bepaalde regelen van de Grondwet laten voor de beslissingen van de wetgevende macht een uitgestrekt gebied over. De rechters, die met het nagaan van de grondwettigheid der wetten zouden belast worden, zouden de gebiedende plicht hebben met deze kenmerken van ons grondwettelijk recht rekening te houden.

Maar er zijn grenzen welke de wetgevende macht niet kan overschrijden zonder miskening van een hoger recht.

Sommige juristen en vooral zeer talrijke politici verdraaien de begrippen, waar zij democratie en alvermogen van het parlement met elkaar gelijkstellen. Zodanig alvermogen zou in onze landen de rechtsstaat te gronde richten en de minderheden en zelfs de enkelingen aan het despotisme der meerderheid overleveren. In een rechtsstaat is vereist, dat de rechtbanken, die over de rechten der individuen uitspraak dienen te doen, hun beslissingen vellen aan de hand van de normen waarvan het positief recht hun het toepassen gebiedt. Dit positief recht houdt een hiërarchie van normen in: grondwet, wetten, verordeningen en reglementen. Een verordening die de wet schendt is voor dit recht waardeloos. Hetzelfde geldt ten aanzien van een wet die de grondwet miskent.

Zulke wet afwijzen, weigeren ze toe te passen, levert niet op een begrenzen van de machten die door de Natie aan de wetgevende kamers zijn toevertrouwd, maar wel, o.m. de constatacie dat deze kamers niet zijn gebleven, zoals de Natie gewild heeft, in het raam van de machten die hun zijn toevertrouwd en de gevolgtrekking dat de sancties dienen te worden toegepast die van nature aangewezen zijn.

Ruy Barbosa schreef in 1893: «Onze neiging naar grootsprakerigheid, ons gebrek aan juridische vorming, de Franse tekortkomingen van onze denkmethodes hebben ons ertoe gebracht naties en parlementaire vergaderingen met elkaar te verwarren en steeds maar onze «sovereiniteit» in de mond te nemen, onverschillig of wij het volk — dan wel het wetgevend korps — bedoelen». Laboulaye aanhalende (Questions constitutionnelles, 1872, p. 387), zegt hij: «De omwenteling heeft ons (de Fransen) aan het despotisme der 'assemblées' doen wennen — de Fransen (wij zouden kunnen zeggen: de Brazilianen) zien in de Kamers de stem der Natie en, daar niemand de wil der Natie kan dwingen, lijkt het ons ook zo dat niemand de legislatieve autoriteit der vergaderingen mag inperken. Wij vereenzelvigen mandaatgever en mandaathebber, en begaan zodoende een hoogst betreurenswaardige verratting die de nationale soevereiniteit in handen van een paar mannen legt en hun het land overlevert. Voor

de Amerikanen daarentegen is de soevereiniteit onvervreemdbaar; de afgevaardigden hebben slechts een ondergeschikte en afgeleide macht...» (13).

Bij het onderzoek door de opperste federale rechtbank van de rekwesten, in november 1955 door president Café Filho ingediend ter beking van bevelen tot habeas corpus en mandado's de segurança, verklaarde de «minister» (rechter) Ribeiro da Costa o.m. (14): «... Wanneer een grondwettelijke regel de bevoegdheid van een Macht in de keuze van de middelen of in de vorm der procedure beperkt, houdt de vraag op uitsluitend van staatkundige aard te zijn, en wordt zij aan het onderzoek der rechters voorgelegd ingeval door de handeling van de bevoegde Macht belangen gekrenkt en individuele rechten in het gedrang gebracht worden. Een bevoegdheid toch is nooit absoluut; willekeur kan niet gelijkgesteld worden met bevoegdheid die besloten ligt in grenzen welke naar de door het fundamenteel statuut geregelde vorm in de verleende macht begrepen zijn. Tot nog toe heb ik gepoogd aan te tonen, in de eerste plaats, dat de machten van de kamer van volksvertegenwoordigers en van de federale senaat beperkt en niet absoluut zijn, wat trouwens een grondbeginsel is. Ik heb gepoogd aan te tonen, aan de hand van de gezaghebbende doctrine, dat, telkens als de Wetgevende Macht haar grenzen te buiten gaat, telkens als zij zich inlaat met wat tot de specifieke activiteit van een andere macht behoort, haar resolutie, van welke aard ook, de wet die zij maakt, nietig zijn en in de categorie der juridisch niet bestaande akten vallen... Deze rechtbank is de door de Grondwet aangeduide Macht om, bij conflict tussen de Wetgevende en de Uitvoerende Macht, belangrijke strijdvragen te beslechten... Wanneer bij een politieke vraag een privaat recht betrokken wordt dat door de wet of de grondwet gewaarborgd wordt, heeft de Rechterlijke Macht het recht die vraag te onderzoeken».

Een bepaalde doctrine heeft gepoogd het ontbreken van iedere externe toetsing van de grondwettigheid der wetten te verantwoorden op de grond dat de parlementsleden geacht worden de Grondwet niet te schenden (15). Maar tevergeefs zou men in de tekst der Grondwet een rechtvaardiging zoeken van het bestaan van dergelijk vermoeden juris et de jure. De aan de parlementsleden opgelegde eed, de Grondwet te eerbiedigen, volstaat niet om de aanwezigheid van zulk vermoeden te doen aannemen (16).

Heeft men ooit steekhoudend durven betogen dat deze eed, alsmede de eed de wetten na te leven, die door de Koning, de Ministers en alle ambtenaren moet worden afgelegd, het bovengenoemde vermoeden in het leven roept, hetwelk de rechterlijke macht zou beletten vast te stellen en te beslissen dat een van hun besluiten, reglementen of verordeningen in strijd is met de Grondwet en de wetten?

Tijdens de liberale democratie maakte de wetgevende macht weinig wetten. Thans treedt zij voortdurend en op alle gebieden op. De gevaren van schending van het fundamenteel handvest zijn dan ook ongemeen veelvuldiger en ernstiger geworden. De Natie moet een vrijwaring vinden en de wetgever zelf heeft behoefte aan het bestaan van een controle.

Het kan gebeuren, dat een Grondwet uitdrukkelijk of impliciet de toetsing van de grondwettigheid der wetten door een andere autoriteit of een andere macht dan de wetgevende uitgesloten heeft. Daar in zulk geval de Natie beslist heeft, moet men zich bij haar beslissing neerleggen. Indien, om de zoëven gegeven redenen,

zulke controle thans noodzakelijk geacht werd, dan is een herziening van de Grondwet geboden.

Onze Grondwet verbiedt noch uitdrukkelijk, noch impliciet aan de rechter de grondwettigheid der wetten te toetsen. Onzes erachtens is geen argument, a contrario ofwel ingevolge de rechtspreuk «inclusio unius est exclusio alterius», te vinden in artikel 107 van de Grondwet (17). Doch, zoals de Heer Procureur-generaal Hayoit de Termicoudt aangeduid heeft (18), uit de voorbereidende werkzaamheden tot de Grondwet blijkt dat, «dans la pensée des membres du Congrès National, si le pouvoir législatif venait à violer la constitution par une loi, aucune autorité constituée n'avait le pouvoir de rendre cette loi sans effet, et ce fut notamment pour assurer le maintien de la constitution que divers membres du Congrès National votèrent en faveur de l'institution du Sénat...».

Maar, anderzijds, al hebben de leden van het Congres niet gewild dat enige autoriteit een wet krachteloos kan maken, is het dan waarlijk ook hun wil geweest de door de Grondwet aan de rechterlijke macht toevertrouwde jurisdictionele opdracht topzwaar te maken en ze te beperken, door aan de rechters, die over subjectieve rechten uitspraak moeten doen, te verbieden toepassing te weigeren van een wet welke, in strijd met de door de Grondwet gestelde beginselen, die rechten zou gewijzigd hebben?

Mag men, verder, de zin en de draagwijdte van de tekst en de beginselen van het fundamenteel handvest wijzigen aan de hand van de verklaringen die in de loop van de voorbereidende werkzaamheden werden afgelegd?

Na terecht het argument van de scheiding der Staatsmachten verworpen te hebben, die de rechter zou beletten te beslissen of een wet al dan niet met de Grondwet bestaanbaar is, antwoordt P. Wigny de ontzegging van dit recht aan de rechterlijke macht, door deze overweging: «... en réalité dans une démocratie ce sont les assemblées élues qui font la constitution et les lois... il est normal d'attribuer à ces chambres l'interprétation de la constitution» (19).

Gewis heeft het «Parliament» te Westminster grondwetgevende macht, in geval de kiezers dergelijk «mandate» aan de verkozen meerderheid gegeven hebben.

Maar het is onjuist, dat in de staatsrechten, zoals het Belgische, het de wetgevende kamers zijn die de Grondwet maken (20). Wij hebben een grondwetgevende macht die onderscheiden is van de wetgevende macht. Naar luid van artikel 131 van onze Grondwet, mag het fundamenteel handvest slechts herzien worden indien, nadat de drie taken van de wetgevende macht verklaard hebben dat er redenen zijn tot een herziening, nieuwe Kamers, na raadpleging van de Natie verkozen, over de herziening beslissen bij twee derden der stemmen.

De Grondwet staat dus aan de wetgevende macht niet toe haar bij een eenvoudige meerderheid te herzien. Zij eist de instemming van twee derden van 's lands vertegenwoordiging, waarin normaal de oppositie of een gedeelte ervan begrepen is. Men schendt de imperatieve bepalingen van artikel 131 van de Grondwet, betreffende de herziening, wanneer men de wetgevende macht bekwaam acht om de Grondwet uit te leggen, bv. door het aannemen bij eenvoudige meerderheid van een wet die de draagwijdte van een grondwetbepaling verruimt of beperkt, of zulke bepaling zelfs tegensprekt. Erkennen dat zulke macht aan de Kamers en de Koning toekomt, betekend ook het rechtstreekse optreden van het volk in de procedure tot herziening van de Grondwet over het hoofd zien, hetwelk door het meergemeld artikel 131 geëist wordt.

Waar hij bepaalt, dat de verklaring dat een herziening noodzakelijk is, moet worden gevolgd van algemene verkiezingen met het oog op het vormen van nieuwe Kamers die samen met de Koning ter zake van de revisie zullen beslissen, heeft de Grondwetgever aan gans de Natie het recht verleend zich uit te spreken over het ontwerp tot herziening langs de weg van een vrije keuze van de vertegenwoordigers die de beslissing van herziening zullen dienen te nemen.

Zeker heeft de grote meerderheid der burgers zich bij de laatste parlementsverkiezingen bitter weinig om de constitutionele problemen bekreund, en de politieke partijen hebben er nauwelijks aan gedacht de bevolking daaromtrent voor te lichten tijdens de verkiezingscampagnes... Maar het aldus kennelijk gebleken betreurenswaardig en nadelig gebrek aan interesse in de publieke opinie voor onze gezamenlijke fundamentele belangen, en tevens de schuldige nalatigheid der politici kunnen geen voldoende redenen zijn om ermee in te stemmen dat één Macht in de Staat zich rechten toeëigent die door de Grondwet rechtstreeks aan de burgers werden gegeven.

Hoewel zij niet aanbeval de toetsing van de grondwettigheid der wetten aan de rechters toe te vertrouwen, kwam de XIIe Journée Interuniversitaire d'Etudes juridiques (1952) tot het volgende besluit: « Encore que le Pouvoir législatif occupe une place éminente au sein des pouvoirs constitués, il excéderait sa compétence si, dans l'interprétation de la loi fondamentale, il allait à l'encontre de l'esprit ou du texte de la règle constitutionnelle... » (21).

De additionele akte van 12 augustus 1834, toegevoegd aan de Grondwet van 1824 van het Braziliaanse Keizerrijk, stond het uitleggen van de Grondwet uitdrukkelijk toe aan de wetgevende macht (22). Deze bepaling veroorzaakte een fel verzet en Brazilië erkende naderhand dat deze taak aan de rechterlijke macht toebehoorde.

Zo de rechtsbeginselen en de noodzakelijkheid misbruiken of overschrijdingen van machten te voorkomen, een externe controle van de grondwettigheid der wetten gebieden, toch kan men zich niet ontveinen dat zulke controle stuit tegen een opwerping welke niet van enige gegrondheid ontbloomt is en welke de leden der parlementen trouwens telkens weer naar voren brengen.

Het is abnormaal en strijdig met de beginselen van een democratische organisatie der Staatsmachten, zegt men, dat personen, die rechtstreeks door de Natie zijn verkozen, onderworpen zijn aan de controle van rechters die niet rechtstreeks door de Natie werden aangesteld.

Maar wie deze opwerping maakt, mag niet uit het oog verliezen, dat, zo de controle opgeheven wordt, de leden der wetgevende kamers in staat gesteld worden zich de machten aan te matigen die door de Grondwet rechtstreeks toegekend worden aan het volk en aan de grondwetgevende kamers (zie hierboven de procedure tot grondwetsherziening), welke ook van de Natie een rechtstreekse institutie ontvangen hebben om, zij alleen, het fundamenteel handvest te herzien.

De afschaffing van de rechterlijke controle maakt het in feite de wetgevende kamers aldus mogelijk een attributie uit te oefenen welke de Natie hun niet heeft verleend.

Strookt dit meer met de beginselen van een ware democratie, dan aan de rechters, die door de wettige autoriteiten der Natie zijn aangesteld, toe te staan de opdracht te vervullen waarmee de Grondwet of beter, de grondwetgevende macht en de Natie hen hebben bekleed?

In werkelijkheid is de opwerping, die de leden der

wetgevende kamers aldus maken, eerder sentimenteel dan juridisch gegrond. Voorts blijkt zij niet bestand tegen een objectief onderzoek.

De jurisdictionele controle laat de soevereiniteit van de wetgevende macht in het stellen van algemene en oorspronkelijke regels onverminderd bestaan. De rechters bepalen er zich normaal toe de toepassing van zulke met de Grondwet strijdige regel te weigeren, wanneer zij over de subjectieve rechten der enkelingen uitspraak dienen te doen.

Het Braziliaanse recht legt uitdrukkelijk deze dualiteit van attributies vast waar het zegt dat, wanneer een rechtbank in een zeker geval verklaard heeft een wet niet te kunnen toepassen omdat zij tegen de Grondwet indruist, het aan de Federale Senaat behoort te beslissen dat deze wet krachteloos zal zijn.

Sommige Staten hebben het aangewezen geacht, vooral wanneer de rechtbanken de grondwettigheid der wetten toetsen, hun rechters rechtstreeks door de burgers te laten verkiezen. De ernstige nadelen van zulk stelsel zijn bekend.

Hoewel aan dit beginsel trouw blijvende, hebben bepaalde Staten het getemperd. In Missouri bv. worden de rechters sedert 1940 door de gouverneur van de Staat benoemd, maar zij moeten hun aanstelling daarna door het volk laten goedkeuren. In de Japanse Grondwet van 1947 is deze regeling voor de rechters in het Opperste Hof aangenomen.

Evenwel lijkt het niet raadzaam de benoeming van de rechters en vooral hun activiteit (in het geval van hernieuwbare tijdelijke mandaten) aan de hartstochten van een kiesstrijd bloot te stellen.

Het ligt voor de hand, dat zeer gewichtige vraagstukken rijzen wanneer rechters bekleed zijn met de opdracht na te gaan of wetten al dan niet met de Grondwet stroken. De magistraten in de eerste plaats zijn zich daarvan terdege bewust, en sommigen aarzelen sterk aan te bevelen dat deze zending hun zou worden toevertrouwd.

Om ze met gezag en doelmatig te volbrengen, is het onontbeerlijk dat zij in hoog aanzien staan en dat hun beslissingen bijgevolg zonder protest aanvaard worden. Dit aanzien genieten de rechters van het Opperste Hof der Verenigde Staten, en de magistraten van het Constitutioneel Hof te Karlsruhe hebben het, zo het schijnt, in korte jaren verworven.

In de U.S.A. nochtans dreigde het voorgoed verloren te gaan toen de rechters van het Opperste Hof, terecht of ten onrechte, een zeer groot aantal wetten, ingegeven door het New Deal van F. D. Roosevelt, ongrondwettig verklaarden (1932).

Gewis hebben in onze landen de rechters gezag en worden zij geëerbiedigd. Maar zouden de Natie en de politieke autoriteiten willig de uitspraken der rechters aannemen, waardoor de in het parlement gestemde wetten krachteloos gemaakt worden, zonder de magistraten zodanig te bedillen dat hun onontbeerlijk prestige daardoor schade zou lijden?

Dit is lang niet zeker, nu de Natie in deze landen niet de gelegenheid heeft gehad om geleidelijk te wennen aan de gedachte van de rechterlijke toetsing van de wetten. In Brazilië, de Verenigde Staten en Mexico vervullen de magistraten deze opdracht sedert meer dan een eeuw.

Zij deden het dus reeds op een tijdstip toen de wetten weinig talrijk waren en niet alle economische, politieke en sociale werkingen teweeg brachten die hevig een openbare opinie beroeren welke als heden

haar exponenten vindt in georganiseerde politieke partijen, in vakbonden en in machtige en ondernemende drukkingsgroepen die voortdurend wat te eisen hebben.

Het gezag en het aanzien die in de eerste, kalmere tijdvakken verworven werden, bleven nogal natuurlijk in stand in de hedendaagse periode.

Maar men mag vrezen, dat de beslissingen van onze gewone hoven en rechtbanken, die beslissingen van de wetgevende kamers onrechtmatig zouden verklaren, thans niet dan zeer moeilijk opname zouden vinden.

Sluit het nagaan van de grondwettigheid der wetten noodzakelijk en altijd, zoals al te vaak gezegd en geschreven wordt, in een politieke en niet juridische, of althans een in wezen politieke opdracht? Wis en zeker niet.

Onderzoeken of een wet al dan niet in overeenstemming is met een regel of een beginsel van de Grondwet, is in de meeste gevallen een uitsluitend juridische taak. Het kan nochtans soms gebeuren dat de aangenomen oplossing — wij geven het grif toe — zal zijn beïnvloed door de staatkundig-filosofische strekkingen en opvattingen van hen aan wie deze controletaak is toevertrouwd. Wij zeggen wel «staatkundig-filosofische strekkingen en opvattingen» en niet politiek aanhangerschap of politieke belangen.

De rechter immers, wil hij in zijn opdracht niet ernstig te kort schieten, moet vrij zijn van ieder partijgangerschap; zijn opdracht toch wordt hem door gans de Natie toevertrouwd.

Laten wij dit met een paar voorbeelden toelichten:

Onze Grondwet bepaalt, dat het bevel tot aanhouding niet dan door een rechter mag verleend worden. De beslissing, dat een wet die de politie zou toestaan een persoon in preventieve hechtenis te stellen indruist tegen de Grondwet, is kennelijk uitsluitend rechtskundig. Rechters mogen voor of tegen een Europese integratie wezen, maar dit neemt niet weg dat het onderzoek van de Grondwet, alléén dit onderzoek, hun leidraad zal zijn bij het beantwoorden van de vraag of enige door een wet besliste overdracht van soevereiniteit aan internationale of supra-nationale organen al dan niet tegen het fundamenteel handvest ingaat.

Nagaan of met de Grondwet in strijd is een wet, waarbij aan de Koning wordt toegestaan te beslissen, zelfs aan de hand van een algemeen criterium, welke personen, gezien omstandigheden die hun eigen zijn, de uitwisseling van een tegen hen uitgesproken penale veroordeling zullen genieten, doet slechts een juridische vraag rijzen, ongeacht de opvatting welke iemand persoonlijk kan hebben omtrent de opportuniteit van dergelijke uitwisseling. Immers, in zulk geval dienen de rechters uitsluitend te onderzoeken of de Grondwet veroorloofd heeft dat zulke jurisdictionele bevoegdheid aan de uitvoerende macht wordt verleend, of zelfs dat dergelijke aantasting van het door de rechtbanken gewijsde door die macht wordt uitgevoerd.

Het kan zijn dat verstand conservatieve mensen menen dat de rechtsgelijkheid tussen man en vrouw niet verantwoord is. Maar de constitutionele rechter, die zulk verouderd vooroordeel nog zou aankleven, zou niettemin beslissen dat met de Grondwet strijd is een wet die, zonder enige juridische houdbare grond, de vrouw van een bepaalde openbare functie zou uitsluiten. Dit heeft het Italiaanse Constitutionele Hof in juni 1960 beslist. In zulk geval moet de rechter zijn persoonlijke opvattingen het zwijgen opleggen, om alleen aan de voorschriften van het positief recht te gehoorzamen.

Dagelijks handelen magistraten aldus in de uitoefening van hun gewoon jurisdictioneel ambt.

Een deel der publieke opinie en o.a. zeer talrijke politici geven zich van deze toestand geen rekenschap of willen eenvoudig hun ogen niet openen. Maar hij is een realiteit! Men gelove hen toch die onder de magistraten leven, en vooral, men houde zich niet aan de mening van diegenen die met de magistratuur slechts sporadische contacten hebben en die nooit een beraadslaging hebben bijgewoond!

Op 17 januari 1957 besliste het Duitse Bundesverfassungsgerichtshof, dat artikel 6 van de belastingwet van 1951, gewijzigd in 1952 en die de samengevoegde inkomens der echtgenoten belastbaar maakte, niet grondwettig was omdat zij op het huwelijk een last deed wegen en het ongebonden samenleven begunstigde, terwijl toch de fundamentele wet bij artikel 6 het huwelijk beschermt. De rechters steunden mitsdien uitsluitend op een juridische norm om daaruit het noodwendige besluit af te leiden, zonder stil te staan bij en zonder rekening te houden met hun eigen opvattingen aangaande huwelijk of ongebonden samenleving, aangaande het fiscaal of sociaal beleid...

In juli 1959 diende het Conseil constitutionnel van Frankrijk te beslissen of de Grondwet van 1958 aan de parlementsleden al of niet toestond voorstellen van resoluties, gevolgd van debatten, neer te leggen en te stemmen. Op deze vraag gaf geen enkele bepaling van voormelde Grondwet een antwoord. De rechters moesten zich dus laten leiden door de geest van de Grondwet en nauwkeurig en scherpzinnig bepalen wat de uitwerking van dergelijke debatten en stemming op het functioneren van de instellingen zou wezen. Gewis hebben zij zich in dit delicaat onderzoek kunnen vergissen. Maar zij hadden tot plicht eerlijk en objectief die geest en die uitwerking na te gaan en zich te bevrijden van de invloed van hun persoonlijke meningen en voorkeur wat betreft een versterking hetzij van de wetgevende, ofwel van de uitvoerende macht.

Betreffende het Bundesverfassungsgerichtshof te Karlsruhe schrijft Alfred Grosser ⁽²³⁾: «Certes, on connaissait, on continue de connaître les opinions personnelles de tel ou tel juge en matière de droit public et constitutionnel puisqu'il enseigne et qu'il écrit: il n'est pas excessif d'attribuer la paternité de certains attendus concernant des partis politiques au professeur Leibholz puisqu'ils reflètent fidèlement ses idées sur la question. Mais on ne saurait parler de préjugés politiques. Dès son élection le juge s'identifie à sa fonction et fait corps avec ses collègues. Qui se rappelle encore que le Dr. Erwin Stein a été ministre chrétien démocrate de l'éducation en Hesse, entre 1947 et 1950, que le professeur Martin Drath fut le conseiller juridique des syndicats socialisants avant 1933? Le premier président du Tribunal, le Dr. Höpker-Aschoff, avait participé aux travaux du Conseil parlementaire de Bonn comme représentant du parti libéral, mais ce n'est pas son ancienne appartenance politique qui a attiré l'attention sur lui. Si, jusqu'à sa mort, survenue le 17 janvier 1954, il a été un grand président, c'est parce qu'il a su montrer, dans sa nouvelle fonction, autant de courage et témoignage de la même hauteur de vue qu'avant et après 1933.»

Evenals iedere rechter, moet de constitutionele rechter bij het uitleggen van de normen van het geschreven recht rekening houden met de vaststaande maatschappelijke evolutie die het recht omgevormd heeft; hij mag inzonderheid een tekst van de Grondwet niet uitleggen en toepassen naar een zin en een draagwijdte welke deze tekst meer dan honderd jaar geleden had, maar welke hij kennelijk en zeker heden niet meer bezit wegens een onbetwistbare evolutie, die het maatschappelijk bewustzijn goedgekeurd en gewild heeft.

Dit is het geval voor artikel 6 van onze Grondwet betreffende de gelijkheid voor de wet en voor het grondwettelijk en wettelijk begrip van de eigendom. De gelijkheid voor de wet is heden de gelijkheid van alle individuen, mannen én vrouwen. Het private eigendom heeft thans niet meer het absolute karakter dat het bezat in 1831.

Dat de rechters van de Supreme Court der Verenigde Staten van hun machten misbruik hebben gemaakt, door vele wetten van het New Deal na 1932 ongrondwettig te verklaren, komt ongetwijfeld hierdoor, dat zij met zulke evolutie geen rekening hebben gehouden.

Het staat buiten kijf, dat de politieke en sociale evolutie en de veranderingen in de internationale betrekkingen op een bepaald tijdstip o.m. de oprichting van nieuwe instellingen of de invoering van nieuwe gedragsregels kunnen vereisen, die de Grondwet niet op het oog heeft gehad of die zij zelfs verboden heeft. Dit was het geval in België t.a.v. de toetreding tot de Europese Gemeenschappen en van het gebruik van de talen in de ondernemingen.

In zulke gevallen behoort het natuurlijk niet aan de juristen, noch aan de rechtbanken, noch zelfs aan een constitutioneel hof te beslissen of die hervormingen al dan niet geboden zijn: dit is een gebied waarop alleen bepaalde staatkundige machten en de gehele Natie tot handelen in staat zijn.

De beslissing hier behoort toe aan die staatkundige gezagsorganen alleen die de Natie in haar fundamenteel handvest heeft aangeduid. Matigen andere autoriteiten zich deze macht aan, dan schenden zij de Grondwet.

Hei is een louter rechtskundig probleem, te beslissen of de Grondwet en inzonderheid haar artikel 25 toestaat dat onze nationale autoriteiten en onze onderdanen aan het gezag van de Europese Gemeenschappen onderworpen zijn, ofwel of de wet van 2 augustus 1963, waar zij het gebruik der talen in het bedrijfsleven regelt⁽²⁴⁾, met artikel 23 van de Grondwet verenigbaar is.

Men blijft op louter juridisch gebied en men wijst de Staatsmachten eenvoudig op de rechten en verplichtingen zoals zij uit de Grondwet blijken, wanneer men uit de voorschriften van de Grondwet afleidt dat de wetgevende macht de Europese verdragen niet mocht goedkeuren en de wet van 2 augustus 1963 niet mocht stemmen, omdat vooraf een beslissing van de grondwetgevende macht noodzakelijk was.

In de loop van de bespreking van het ontwerp dat de wet van 2 augustus 1963 zou worden, verklaarde de heer Destexhe: «Le constituant de 1830 n'avait pas pensé qu'il y aurait un jour un traité de Rome. Lorsque nous avons dû approuver de traité de la C.E.C.A. et d'autres, n'avons nous pas aussi eu des scrupules à l'égard de la Constitution en nous disant que le constituant n'y avait pas songé? Mais cette approbation n'est pas contraire à l'esprit du Constituant et dès lors nous ne devons pas nous arrêter à des scrupules juridiques qui ne correspondent pas à la réalité concrète vivante...»⁽²⁵⁾.

Het is overduidelijk, dat het probleem aldus zeer slecht gesteld is!

De Grondwetgever is niet alleen diegene die in 1830 gesproken heeft. Hij is permanent: hij kan geraadpleegd worden wanneer zulks wordt beslist. Hij, en hij alleen behoort zich uit te spreken en te beslissen of het fundamenteel handvest, zoals hij het voorheen heeft gewild, gelet op de nieuwe vereisten van het maatschappelijk leven, zal worden gewijzigd.

De wetgevende macht mag zich niet in de plaats van

de Grondwetgever stellen, zij mag niet raden wat hij zou beslissen indien hij geraadpleegd werd en wetten aannemen die strijden met wat hij heeft gezegd wanneer hem de gelegenheid werd gegeven zich te uiten.

Wanneer de wetgevende macht aldus beslist bij een eenvoudige meerderheid en zonder de Natie te raadplegen, schendt zij dezer rechten en begaat zij tevens een machtsoverschrijding. Dit zijn juridische, en geen politieke vaststellingen.

De rechters, aan wie een grondwettelijke controle is opgedragen, mogen evenmin vergeten, o.a. in een staatkundig bestel als het onze, dat de Grondwet zelve aan de wetgevende macht zeer ruime taken heeft toevertrouwd. Deze macht immers bezit waarlijk een «overschot van soevereiniteit»; zij mag optreden en beslissen overal waar zij niet in tegenspraak komt met een regel, een beginsel of een verbod die in de Grondwet zijn vervat. Haar machten zijn dus zeer uitgebreid. Daar, voorts, de grondwettelijke regelen en beginselen zeer ruim opgevat zijn, gedogen zij, zonder gevaar voor miskenning van het fundamenteel handvest, het in het leven roepen, in de vorm van wetten, van precieze aanvullende regelen die aangepast zijn aan de wisselende noodwendigheden der maatschappij.

De rechters, die zich a.h.w. functioneel bewust zijn van het belang, de juiste aard en de invloed van hun ambtsuitoefening, moeten dus natuurlijk van een grote omzichtigheid blijk geven en tot vaststelling van de ongrondwettigheid van een wet alleen dan overgaan, wanneer zeker en kennelijk zou komen te blijken dat de wetgevende macht het ruime kader van haar bevoegdheden is te buiten gegaan.

In de schitterende artikels welke in het dagblad «La Libre Belgique»⁽²⁶⁾ door Professor Paul De Visscher aan de herziening van de Grondwet gewijd werden, toont deze eminente rechtsgeleerde zich voorstander van een rechterlijke toetsing van de grondwettigheid der wetten maar stelt hij voor, op gronden welke enigszins verschillen van die welke wij hebben laten gelden, deze controle te leggen in handen van een Grondwettelijk Hof, «non composée exclusivement de juristes, ni surtout de juristes formés à la seule technique du droit privé... à un noyau de magistrats pourraient être adjoints des hommes indépendants ayant acquis l'expérience de la vie politique...».

Deze conclusie steunt hij voornamelijk op de overwegingen dat «la constitution n'est pas seulement une règle de droit; elle est aussi un ensemble de préceptes politiques, c.a.d. de directives générales qui doivent constamment s'adapter en fonction de la conjoncture politique du moment et des besoins changeants de la vie économique. Interpréter la constitution, c'est aussi gouverner et tel n'est pas le rôle de la magistrature...».

Hierboven hebben wij reeds gewezen op de kenmerken van de Grondwet en inzonderheid op het feit dat zij algemene richtlijnen inhoudt en ruime beslissingsmogelijkheden laat aan de wetgevende macht.

Naar onze mening evenwel, komt het niet, omdat deze richtlijnen of algemene beginselen aan de wisselende vereisten van het economische en sociale leven moeten aangepast worden, dat het uitleggen ervan, d.w.z. het onderzoeken van wat zij toestaan of verbieden, «regeren» ofwel, zoals Prof. De Visscher verder schrijft, «se comporter en homme politique» zou zijn.

Handelen als politicus of staatsman, een politieke beslissing nemen immers, dat is: een te bereiken doel beschouwen, nagaan of het bereikbaar is en, zo ja, de meest geschikte en meest afdoende middelen daartoe kiezen.

Vonnissen na geïnterpreteerd te hebben, d.w.z. han-

delen als jurist, dat is: een regel, een principe als grondslag nemen en van daaruit oordelen of een rechtssubject, door het verrichten van een bepaalde daad of het treffen van een bepaalde beslissing, die regel of dat principe nagekomen is.

Gewis evolueren de principes, en verandert hun inhoud meteen. En in het publiek, én in het privaatrecht is dit het geval. De taak van de rechter is het, deze inhoud nader te bepalen, met inachtneming van wat het sociaal bewustzijn en de sociale evolutie ons leren.

Rechtsgelijkheid van allen betekent natuurlijk heden de ruimste gelijkheid tussen vrouwen en mannen.

Maar de rechter vermag niet een nieuwe regel of een nieuw principe te kiezen.

Onze Grondwet heeft destijds de volstreekte nationale soevereiniteit als beginsel gesteld. De sociale evolutie, de ontwikkeling van noodzakelijke betrekkingen onder de Naties lijken het prijsgeven van dit beginsel te hebben gevergd, zodat de Naties doelmatiger met elkaar kunnen samenwerken.

Het ziet er naar uit dat een internationaal, supra-nationaal of regionaal leiderschap zich thans voorgoed opgedrongen heeft. Waar een nieuwe regel of een nieuw principe nodig blijken, rust het op de staatkunde dit te beslissen, en niet op een rechterlijke instantie. En voor bijzonder belangrijke beslissingen, die niet bestaanbaar zijn met de in de Grondwet neergelegde regelen en beginselen, moet de Natie geraadpleegd worden in de vormen en met eerbiediging van de waarborgen die zij gewild heeft.

Wanneer een grondwettelijk hof zou gelast worden dergelijke verantwoordelijkheid op zich te nemen, zelfs met de toestemming van de wetgevende macht, zouden, onzes inziens, de Natie attributies worden onthouden die haar toebehoren, en zou de grondwetgevende macht over het hoofd gezien of miskend worden.

Maar wij zijn het met de vooraanstaande Leuvense professor eens, waar hij acht dat de magistraat in het Grondwettelijk hof zou moeten bijgestaan worden door iemand die beter dan hij op de hoogte kan zijn van de sociale, economische en internationale evolutie welke een verandering van de inhoud van ruime regelen en principes van ons publiek recht met zich heeft kunnen brengen. Deze mannen echter moeten zich bewust ervan zijn dat zij niet met een staatkundig en regeerdersambt zijn bekleed, maar met een rechtersopdracht.

Om de rechterlijke beslissingen betreffende de grondwettigheid der wetten het nodige gezag en gewicht te verzekeren, behoort, vooral in de landen die tot nog toe geen grondwettelijke controle gekend hebben, deze opdracht te worden toevertrouwd aan een gespecialiseerd hoog rechtscollege, zoals o.m. de Duitse Bondsrepubliek en Italië gedaan hebben.

De rechters zouden niet uitsluitend onder de magistraten der rechterlijke macht behoeven te worden genomen; sommigen onder hen zouden door de wetgevende kamers zelf moeten worden verkozen.

Bij vervulling van deze vereisten, is de hoop gewettigd, dat de beslissingen geredelijk zouden aanvaard worden door de opinie en alle gezagsorganen, met inbegrip van de wetgevende kamers.

Het is echter zonder meer duidelijk dat, zo de parlementsleden de rechters slechts op de voet van nutteloze, ja schadelijke «politieke doseringen» zouden kiezen, de geschetste en voorgestelde regeling niet tot het beoogde doel zou leiden.

F. DUMON

*Professor aan de Universiteit te Brussel.
Advocaat-generaal in het Hof van Cassatie.*

(1) Uit een werk dat thans ter perse is: «Le Brésil: Ses institutions politiques et judiciaires, Sources, Evolution, Comparaisons.»

(2) Zie o.m. Parliaments, A comparative study on the structure and functioning of Representative Institutions in forty-five countries, Inter Parliamentary Union, Cassel and Company Ltd., pp. 195 & seq.

(3) V. Saario, Control of the Constitutionality of laws in Finland, The American Journal of Comparative Law, 1963, nr. 2, pp. 194 & seq.

(4) De nieuwe Staten in het gewezen Frans-Afrika hebben een gelijkaardig systeem aangenomen; zie F. Dumon, La Communauté franco-afro-malgache, p. 137.

(5) Raadpl. het werk Parliaments, A comparative study..., op. cit.

(6) Raadpl. Adamovich, Handbuch des Oesterreichischen Verfassungsrechts, 5e druk door H. Spanner, Wien 1957, pp 362 & seq.

(7) Michel Mouskhely, Les contradictions du fédéralisme soviétique. Centre de recherches sur l'U.R.S.S. et les pays de l'Est, Faculté de droit de Strasbourg, T.I., p. 25.

(8) Ruy Barbosa, Os actos inconstitucionales do Congresso e do executivo ante a Justiça federal, o.m. p. 62 & seq.

(9) Ruy Barbosa, Os actos inconstitucionales do Congresso e do executivo ante a Justiça federal, o.m. p. 34.

(10) Semmes, The personal characteristics of the chief justice Carson, The supreme court II, p. 659.

(11) M. Leclercq, Chapitre du droit constitutionnel des Belges, Belgique judiciaire 1889, p. 1283.

(12) Raadpl. a) La promulgation, la signature et la publication des textes législatifs en droit comparé (o.m. in Belgisch recht), ouvrage publié sous la direction de J.B. Herzog et G. Vlachos; b) Hof van beroep te Gent, 5 juni 1951 en advies van het Openbaar Ministerie, Revue Juridique, fiscale et financière, juin 1951.

(13) Ruy Barbosa, op. cit. pp. 27 en 28.

(14) Eduardo Espinola Filho, Código de Processo Penal Brasileiro anotado, quinta edição, vol. VII, p. 87.

(15) Arresten van het Hof van Cassatie beslissen: «Attendu que le pouvoir législatif, souverain dans son domaine, apprécie seul la constitutionnalité des lois», Cass. 14 oktober 1935 (Pas. 1936.I.1) en 21 februari 1938 (Pas. 1938.I.61).

(16) Raadpl. conclusie van de H. Procureur-generaal L. Cornil vóór Cass. 20-4-1950 (Pas. 1950.I.560, inzonderh. p. 562). Daarentegen, zo de zin en de draagwijdte van een wet onduidelijk zijn, gelijk Proc. gen. Cornil onderlijnt, moeten de rechters van haar een uitlegging geven die met de Grondwet verenigbaar is, want zij moeten natuurlijk veronderstellen, dat de wetgever zijn eed niet ontrouw is geweest.

(17) Dit is ook de mening van Procureur-generaal M. Leclercq, loc. cit. p. 1283.

(18) Toen Substituut-Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Brussel, in zijn vordering vóór dat Hof van beroep, op 7 juli 1928, Pas. 1928.II.206, noot.

(19) Pierre Wigny, Droit constitutionnel, T. II, p. 780, nr. 602.

(20) In dezelfde zin, o.m. W. J. Ganshof van der Meersch, XIIe Journée interuniversitaire d'études juridiques, Annales voor Rechtsgeleerdheid en Staatwetenschappen, T. XIII, nr. 51, p. 16.

(21) Loc. cit., p. 43.

(22) Raadpl. Titel I, hoofdstuk II, afdeling III, in fine.

(23) La Démocratie de Bonn 1949-1957, Paris 1958, p. 80.

(24) Jean Eeckhout, La Langue de l'entreprise, Journal des Tribunaux, 5 janvier 1964, pp. 4 en 5.

(25) Jean Eeckhout, loc. cit.

(26) La Libre Belgique, van 9 tot 12 december 1963.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 17 januari 1963.

Eerste Voorzitter : M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever : M. Moriamé.

Prokureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten : Mrs. Demeur en Van Rijn.

Bediendenovereenkomst. — Geldigheid van het beding in een kontrakt van onbepaalde duur, dat ditzelve een einde zal nemen door het bereiken door de bediende van een bepaalde aangeduide leeftijd.

Geen enkele wetsbepaling, in het bijzonder geen bepaling van de door het K.B. van 20 juli 1955 samengevatte wetten betreffende het bediendenkontrakt, verbiedt aan de werkgever en werknemer een kontrakt van onbepaalde duur te sluiten — waaraan iedere partij ten allen tijde een einde mag maken, mits inachtneming van de opzegging vereist voor het verbreken van dergelijke overeenkomst — en meteen schriftelijk te bedingen, dat de verbintenis een einde zal nemen door het enkele bereiken door de bediende van een bepaalde behoorlijk aangeduide leeftijd, indien hij op dat tijdstip nog in dienst van de werknemer is.

Beaujean t./ N.V. Desclée et fils.

Gelet op de bestreden sententie, op 7 januari 1961 door de Werkrechtsheraad van beroep te Bergen, kamer voor bedienden, gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1185, 1319 tot 1322, 1780 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 2, 4, 14, 15, 1°, 20 en 23 van de wetten betreffende het bediendencontract bij koninklijk besluit van 20 juli 1955 samengevoegd,

doordat, de akte ontledend tussen partijen op 29 maart 1954 tot stand gekomen, naar luid waarvan « om reden van de inwerkingtreding van de wet van 11 maart 1954... er overeengekomen is, om elke verwarring of elk misverstand te voorkomen, dat de bediendencontracten door de vennootschap aangegaan, de pensioenleeftijd van de bediende als maximum termijn hebben : 65 jaar voor de mannen... Dienvolgens, op het ogenblik waarop de bediende 65 jaar zal bereiken... het bediendencontract het einde zal bereikt hebben en er een einde aan zal gesteld worden zonder opzegging », de bestreden sententie, al erkent zij dat dit contract, enerzijds, het vermogen vermeldt voor elkeen van de contracterende partijen het contract te verbreken voor het bereiken van de termijn op vaste datum, en, anderzijds, de ontbinding van het contract door het bereiken van deze termijn, aan het contract de aard van een bediendencontract met bepaalde duur toekent om de reden dat in feite het contract een einde genomen heeft door het bereiken van de overeengekomen termijn zonder dat de partijen gebruik gemaakt hebben van hun vermogen tot vervroegde verbreking, en, dienvolgens, beslist dat verweerster aan aanlegger haar wil niet moest betekenen het contract te verbreken mits de opzeggingstermijn voorzien door de wetsbepalingen welke het bediendencontract beheersen en dat aanlegger op de vergoedingen bepaald voor het geval van wegzending zonder opzeggingstermijn geen aanspraak kan maken, dan wanneer de aard van het

bediendencontract voor een bepaalde of een onbepaalde duur aangegaan moet beoordeeld worden op het ogenblik van zijn totstandkoming en, van zodra het contract het vermogen voor de partijen niet uitsluit om het te verbreken voor het bereiken van de termijnen, waarvan melding gemaakt wordt, dit contract een contract met onbepaalde duur blijft en het behoud rechtvaardigt ten voordele van de bediende van de waarborgen welke er bij behoren krachtens de wet, namelijk het recht op een opzeggingstermijn of op vergoeding in geval van verbreking :

Overwegende dat, zonder omtrent deze punten bestreden te zijn, de bestreden sententie vaststelt :

a) dat, vroeger door een bediendencontract met onbepaalde duur verbonden, de partijen eensgezind een einde gesteld hebben aan deze overeenkomst door schriftelijk op 29 maart 1954, een nieuw bediendencontract te sluiten, waarvan het middel de essentiële bewoordingen overneemt;

b) dat dit nieuw contract « enerzijds, om reden van de uitdrukking « maximum termijn » het vermogen voor elkeen van de partijen vermeldde het contract te verbreken voor het bereiken van de termijn op vaste datum, de 65-jarige leeftijd van beroepene, hier aanlegger, en, anderzijds, de ontbinding van het contract door het bereiken van de termijn »;

c) dat noch de werkgever noch de bediende van dit vermogen van eenzijdige verbreking van het contract gebruik gemaakt hebben; dat zij, bij gemeen accoord, beslist hebben de vervaltijd van de in de akte van 29 maart 1954 bepaalde termijn te verschuiven tot het einde van het dienstjaar van verweerster en aanlegger zijn bediening op deze laatste datum zonder protest noch voorbehoud verlaten heeft;

Overwegende dat het middel staande houdt dat het bediendencontract van 29 maart 1954 een contract met onbepaalde duur is;

Overwegende dat geen enkele wetsbepaling, in het bijzonder, geen bepaling van de door het koninklijk besluit van 20 juli 1955 samengevatte wetten betreffende het bediendencontract, de werkgever en de werknemer verbiedt een contract voor een onbepaalde duur te sluiten — waaraan iedere partij te allen tijde een einde mag maken mits inachtneming van de opzegging vereist voor het verbreken van dergelijke overeenkomst — en meteen schriftelijk te bedingen, dat de verbintenis een einde zal nemen door het enkele bereiken door de bediende van een bepaalde behoorlijk aangeduide leeftijd, indien hij op dat tijdstip nog in dienst van de werkgever is;

Dat inderdaad al kan de werknemer niet geldig bij voorbaat afzien van de opzeggingstermijn of -vergoeding in geval de werkgever eenzijdig de verhuring van diensten zonder gegronde reden mocht verbreken, het te allen tijde aan de partijen geoorloofd is dit contract met wederzijdse toestemming op een wel bepaalde datum te verbreken, hetgeen de mogelijkheid impliceert in het geschrift, dat de verbintenis van een bediende voor een onbepaalde duur vaststelt, een clausule op te nemen die, zoals in onderhavig geval, een vaststaande tijdsbepaling inhoudt, waarvan de verschijning de verbintenissen van beide partijen zal tenietdoen, indien het contract tot dan toe in stand gebleven is;

Overwegende dat de bestreden sententie vaststelt dat, bij akte van 29 maart 1954, de partijen, terwijl zij overeen kwamen zich wederkerig het vermogen voor te

behouden hun contract te verbreken, hebben willen beslissen dat hun verbintenissen teniet zouden gaan door het enkel bereiken door aanlegger van de leeftijd van 65 jaar;

Dat, daar deze vaststellingen het dispositief van de sententie wettelijk rechtvaardigen dat het contract, dat de partijen verbond, een einde genomen heeft door het bereiken van de bedongen termijn, zonder dat verweerster gehouden was aan aanlegger een opzegging te geven, het middel, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 14 juni 1963.

Voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever : M. Hallemans.

Eerste-Advokaat-generaal : M. Janssens de Bisthoven.

Advokaten : Mrs. Struye en Van Rijn.

Bediendenovereenkomst. — Het beding, dat bij het huwelijk van de vrouwelijke bediende het kontract zal ontbonden zijn, is niet in strijd met de artikelen 14, 18, 20 en 22 van de wetten op het bediendenkontract.

Overeenkomst, waarbij bedongen is dat het gebeurlijk huwelijk van de vrouwelijke bediende aan het kontract een einde zal stellen. Door het vervullen van deze ontbindende voorwaarde gaat de overeenkomst te niet, zonder dat een wilsuitdrukking van een van de partijen of een termijn van opzegging vereist is. Deze wijze van tenietgaan van het kontract is vreemd aan de bij de artikelen 14, 18 en 20 van de samengeordende wetten op het bediendenkontract bepaalde gevallen, zoals ook aan de bepalingen van artikel 22 vreemd is de bedoelde ontbindende voorwaarde.

N.V. Mercator t./ Beels - Vriens.

Gelet op de bestreden sententie, op 20 juni 1961 door de Werkrechterstraad van beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 5, 14, 15, 20, 21, 22 van de geordende wetten van 20 juli 1955 betreffende het bediendencontract, 1134 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet, doordat de bestreden sententie na gesteld te hebben dat verweerster in dienst van aanlegster was geweest vanaf 24 juni 1946 tot 4 november 1958, dat aanlegster op die laatste datum een einde stelde aan de dienstovereenkomst op grond van het feit dat verweerster in het huwelijk trad en dat in gezegde dienstovereenkomst gestipuleerd werd dat het huwelijk van een vrouwelijke bediende moest beschouwd worden als een beëindiging van haar dienstcontract, en na in rechte vastgesteld te hebben dat het allerminst bewezen was dat verweerster onder morele dwang zou genoodzaakt zijn geweest haar akkoord met de bedongen termijn van beëindiging van het contract te betuigen, dat de kwestieuze verbintenis te beschouwen was als gesloten onder ontbindende voorwaarde, dat deze voorwaarde, al was zij louter potestatief in hoofde van verweerster, toch geldig was langs de kant

van aanlegster, en dat bovendien de «huwelijksclausule» niet a priori als immoreel of strijdig met de openbare orde en de goede zeden diende beschouwd te worden, beslist heeft dat «ter zake de huwelijksclausule indruiste tegen de bepalingen van artikel 22 van de samengeordende wetten van 20 juli 1955, waarbij elk beding waardoor kortere termijnen worden bepaald dan in artikel 15, nietig is» en dat aanlegster «gehouden was, naar luid van de bepalingen van artikel 15, 1°, de opzeggingstermijn in acht te nemen en de betalingen van de daaraan beantwoordende vergoeding te verzekeren», en op grond van deze overwegingen, aanlegster veroordeeld heeft tot betaling aan verweerster van het bedrag van 70.857 F, zijnde een vergoeding gelijk aan negen maanden wedde,

dan wanneer, *eerste onderdeel*, de bij de artikelen 15, 20, 21 en 22 van de geordende wetten betreffende het bediendencontract bepaalde opzeggingstermijnen en vergoedingen slechts van toepassing zijn wanneer een partij de «verbintenis verbreekt»,

dan wanneer er in de zaak geen sprake was van «verbreking» van het dienstcontract, doch, zoals door de sententie vastgesteld werd, van «een bedongen termijn van beëindiging van het contract»,

dan wanneer, bijgevolg, de sententie aanlegster niet wettig tot het betalen van een vergoeding uit hoofde van contractbreuk heeft kunnen veroordelen,

dan wanneer, *tweede onderdeel*, volgens artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek «alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, strekken degenen die deze hebben aangenomen tot wet»,

dan wanneer bovendien, volgens artikel 5 van de geordende wetten betreffende het bediendencontract, de partijen het recht hebben de duur van de verbintenis te bepalen en, bijgevolg, een ontbindende voorwaarde te bedingen,

dan wanneer de sententie dus niet wettig kon beslissen dat de tussen partijen aangegane overeenkomst, waarbij bedongen werd dat het contract een einde zou nemen bij het huwelijk van verweerster, voor deze niet verplichtend was en door haar niet moest uitgevoerd worden,

dan wanneer, *derde onderdeel*, het alleszins intrinsiek tegenstrijdig is, enerzijds vast te stellen dat de «huwelijksclausule» door verweerster niet onder morele dwang aanvaard werd en dat deze clausule niet a priori als immoreel of strijdig met de openbare orde en de goede zeden diende beschouwd te worden, en anderzijds te beslissen dat deze huwelijksclausule tegen de bepalingen, die van openbare orde zijn, van de artikelen 15 en 22 van de geordende wetten indruiste,

dan wanneer deze tegenstrijdigheid in de motivering met het gebrek aan de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering gelijk staat :

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat uit de regelmatig aan het Hof overgelegde stukken blijkt dat tussen partijen een bediendencontract gesloten werd waarin onder meer bepaald was dat het gebeurlijk huwelijk van verweerster aan het contract een einde stelde; dat, op 4 november 1958, aanlegster, volgens de bewoordingen van de sententie, «een einde stelde aan de dienstovereenkomst op grond van het feit dat beroepster (hier verweerster) in het huwelijk trad» dat verweerster toen tegen aanlegster de rechtsvordering tot schadevergoeding instelde die tot de gezegde sententie leidde, daarbij steunend op artikel 20 van de geordende wetten betreffende het bediendencontract;

Overwegende dat de sententie aanneemt dat een huwelijksclausule, zoals deze die in het contract tussen partijen voorkomt, niet «a priori als immoreel of strijdig met de openbare orde en de goede zeden dient beschouwd te worden», en dat, bij het verwezenlijken van de erin bedongen voorwaarde, de clausule aanlegster toeliet «aan het bediendencontract een einde te stellen»;

Overwegende dat de sententie echter beslist dat, in de zaak, de gezegde clausule indruist tegen artikel 22 van de geordende wetten betreffende het bediendencontract, waarbij elk beding waardoor kortere termijnen dan in artikel 15 van deze wetten worden bepaald, nietig verklaard wordt; dat ze dienvolgens aanlegster veroordeelt tot schadevergoeding wegens gemis aan opzegging;

Overwegende dat het gesloten contract een ontbindende voorwaarde, zonder terugwerkende kracht, inhield; dat het dienvolgens door het vervullen zelf van deze voorwaarde, te niet ging zonder dat een wilsuitdrukking van een van de partijen of een termijn van opzegging vereist was; dat die wijze van te niet gaan van het contract vreemd is aan de bij de artikelen 14, 18 en 20 van de gezegde geordende wetten bepaalde gevallen, zoals ook aan de bepalingen van artikel 22 van die wetten vreemd is de in het onderhavig geval bedongen ontbindende voorwaarde;

Dat de sententie, door de beslissing te steunen op deze wetbepalingen en aldus de in de overeenkomst bedongen voorwaarde te miskennen, het in het middel vermeld artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft.

Om die redenen,

Verbreekt de bestreden sententie;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest op de kant van de vernietigde beslissing zal gemaakt worden;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtersraad van beroep te Brussel.

RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 14 november 1963.

Voorzitter : M. Declaire.

Raadsheren : M. Coyette en Mevr. Ciselet.

Substituut-auditeur-generaal : M. Fortpied.

1. Vast Wervingssekretariaat. — Aanwerving van leden van het beroepspersoneel der kaders van Afrika. — Toelatingsexamens. — Strekking.
2. Verzoekschrift. — Ontvankelijkheid. — Belang.

1. Wanneer de verzoeker doet gelden dat hij op grond van een vernietigingsarrest gerechtigd zou zijn zijn kandidatuur te stellen voor voorbehouden betrekkingen van dezelfde graad zonder dat hij andermaal voor hetzelfde toelatingsexamen hoefde te slagen als mede dat hij daaraan het recht zou ontnemen om de inschrijvings- en reiskosten die hij voor de examens van 1962 nodeloos gemaakt had, terugbetaald te krijgen, doet hij blijken van een dadelijk, rechtstreeks en persoonlijk belang.
2. Door het toelatingsexamen, voorzien door de wet van 27 juli 1961 houdende sommige maatregelen ten gunste van het beroepspersoneel van de kaders in Afrika, als een vergelijkend examen te beschouwen, heeft

het Vast Wervingssekretariaat er geen rekening mee gehouden dat het om een afwijkingwet ging en niet gelet op de specifieke trekken van het toelatingsexamen dat die wet organiseert.

Abrassart t/ de Vaste Wervingssecretaris.

Arrest nr. 10.261.

Gezien het op 14 december 1962 ingediende verzoekschrift, waarbij Jean-Marie Abrassart de nietigverklaring vordert van de administratieve beslissing bevat in de brief nr. D.3697/11 van 19 oktober 1962 van de Vaste Wervingssecretaris, welke beslissing weigert verzoekers kandidatuur voor een der betrekkingen die voor gewezen Afrika-ambtenaren zijn bestemd en volgens advies D. 4114, bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 3 oktober 1962, bij aanwerving moeten worden begeven, in aanmerking te nemen, indien hij niet vooraf ingeschreven wordt voor een tweede examen en vervolgens slaagt voor een tweede toelatingsexamen;

Overwegende dat Jean-Marie Abrassart lid is geweest van het beroepspersoneel van het bestuur in Afrika en dat zijn koloniaal ambt op 22 september 1961 is geëindigd; dat hij aanspraak kon maken op de voordelen toegekend aan gewezen leden van het beroepspersoneel van Afrika en onder meer op bepaalde faciliteiten inzake toegang tot de openbare ambten bedoeld in de wet van 27 juli 1961 houdende sommige maatregelen ten gunste van het beroepspersoneel van de kaders van Afrika en in het koninklijk besluit van 6 oktober 1961 met betrekking tot de toelating in de Rijksbesturen van gewezen beambten van Afrika;

Overwegende dat het Belgisch Staatsblad van 20 oktober 1961 een bericht heeft bekendgemaakt waarin de vacature van achtentwintig betrekkingen van secretaris van administratie werd aangekondigd, waarvan veertien voorbehouden betrekkingen, te begeven aan gewezen leden van het beroepspersoneel van het bestuur in Afrika, die behoorden tot de Franse taalrol; dat verzoeker zich liet inschrijven voor het toelatingsexamen voor die «voorbehouden» betrekkingen; dat de Vaste Wervingssecretaris verzoeker bij brief van 11 januari 1962 heeft bericht dat hij geslaagd was en kon worden toegelaten; dat vervolgens een rangschikking van de toelaatbare kandidaten werd opgemaakt, overeenkomstig de maatstaven voorgeschreven bij het koninklijk besluit van 6 oktober 1961, artikel 3, § 1; dat verzoeker, die negenentwintigste was gerangschikt, niet benoemd werd;

Overwegende dat het Belgisch Staatsblad van 3 oktober 1962 in een nieuw bericht (nr. D.4114) de vacature heeft aangekondigd van zestien nieuwe voorbehouden betrekkingen van secretaris van administratie van de Franse taalrol, te begeven aan gewezen leden van het beroepspersoneel van het bestuur in Afrika; dat verzoeker op 9 oktober 1962 zijn kandidatuur voor een van die betrekkingen heeft gesteld bij een ter post aangetekende brief aan de Vaste Wervingssecretaris; dat verzoeker, toen hij zijn kandidatuur stelde, vroeg benoemd te worden zonder nieuw toelatingsexamen; dat de Vaste Wervingssecretaris verzoeker op 19 oktober 1962 liet weten, dat hij om eventueel in een van de zestien toen vacante betrekkingen benoemd te kunnen worden, wettelijk moest deelnemen aan het toelatingsexamen en vervolgens in batige orde gerangschikt moest worden;

Overwegende dat verzoeker de nietigverklaring vordert van die beslissing van 19 oktober 1962 waarin de Vaste Wervingssecretaris hem verplicht het toelatingsexamen te doen;

examen waarvan sprake, een tweede maal af te leggen;

Overwegende dat verzoeker zich niettemin liet inschrijven en aan dat toelatingsexamen deelnam; dat hij toelaatbaar werd verklaard, als veertigste kandidaat werd gerangschikt en niet werd benoemd;

Over de ontvankelijkheid :

Overwegende dat de tegenpartij een middel van niet-ontvankelijkheid aanvoert ontleend aan het gemis van belang, omdat verzoeker bij de aanwerving van 1962 veertigste was gerangschikt en niet benoemd kon worden zelfs al was hij vrijgesteld van nieuwe deelneming aan het toelatingsexamen;

Overwegende dat verzoeker doet gelden dat hij op grond van een vernietigingsarrest gerechtigd zou zijn, zijn kandidatuur te stellen voor voorbehouden betrekkingen van dezelfde graad, die bestemd zijn voor gewezen leden van het beroepspersoneel van het bestuur in Afrika zonder dat hij andermaal voor hetzelfde toelatingsexamen behoefde te slagen; dat hij daaraan bovendien het recht zou ontleenen om de inschrijvings- en reiskosten die hij voor de examens van 1962 modeloos gemaakt had, terugbetaald te krijgen;

Overwegende dat verzoeker zodoende doet blijken van een dadelijk, rechtstreeks en persoonlijk belang; dat het beroep ontvankelijk is;

Ten gronde :

Overwegende dat verzoeker tot staving van zijn beroep tot nietigverklaring betoogt, dat de bestreden beslissing onvoldoende of verkeerd is gemotiveerd; dat ze strijdt met de bepalingen van de zoëven genoemde wet van 27 juli 1961; dat zij voor het overige een door hem verkregen recht, alsmede het beginsel van de gelijkheid van de Belgen, schendt;

Overwegende dat artikel 6, § 1, tweede lid, 8°, van de wet van 27 juli 1961 bepaalt: «de leden van het »beroepspersoneel der kaders van Afrika... worden »aangeworven binnen de perken van het aldus vastge- »stelde aantal en voor zover ze aan de volgende voor- »waarden voldoen: ... 8° voldaan hebben bij een toe- »latingsproef zoals deze door de Koning zal worden »bepaald...»;

Overwegende dat noch de wet van 27 juli 1961, noch het uitvoeringsbesluit van 6 oktober 1961 het geschilpunt uitdrukkelijk en nauwkeurig regelen, namelijk de vraag of de kandidaten gehouden zijn het toelatingsexamen voor bepaalde voorbehouden betrekkingen, bij elke aanwerving voor zodanige betrekkingen opnieuw af te leggen;

Overwegende dat de tegenpartij, gelet op het stilzwijgen van de teksten, geoordeeld heeft dat het toelatingsexamen waarvan sprake een vergelijkend examen was, en hierop de door de administratieve overheid voor vergelijkende examens vastgestelde regels heeft toegepast;

Overwegende dat verzoeker betoogt dat de tegenpartij ten onrechte het toelatingsexamen waarvan sprake als een vergelijkend examen heeft beschouwd; dat verzoeker bij de uiteenzetting van zijn tweede middel meer in het bijzonder doet gelden dat het in artikel 6, § 1, tweede lid, 8°, van de zoëven genoemde wet van 27 juli 1961 bedoelde toelatingsexamen, een examen voor toelaatbaarheid is, dienend om de karakterrijpheid van de kandidaat te toetsen aan de aard van de in competitie gestelde betrekking, dat de uitslagen van dit examen geen terugslag op de rangschikking van de kandidaat hebben, zodat het hoegenaaemd geen nut heeft dit examen nogmaals te doen afleggen, dat de wet zo moet worden uitgelegd, dat zij de begunstigde van de

wet niet verplicht het examen opnieuw af te leggen als hij opkomt voor betrekkingen met eenzelfde kwalificatie die achtereenvolgens in competitie worden gesteld, dat de beslissing van de Vaste Wervingssecretaris, bevat in de brief van 19 oktober 1962, dus de wet verkeerd toepast;

Overwegende dat de geest van de wet blijkens de parlementaire voorbereiding is, de gerechtigden het gunstig vermoeden, dat zij aan hun tijdens hun loopbaan bij het bestuur in Afrika opgedane ervaring te danken hebben, zedelijk ten goede te doen komen; dat die overweging de vereenvoudiging van de procedure en met name de vrijstelling van stage voor gewezen koloniale heeft verantwoord;

Overwegende dat de tegenpartij in de bestreden beslissing ten onrechte het toelatingsexamen waarvan sprake als een vergelijkend examen heeft beschouwd en het opnieuw afleggen ervan nuttig heeft geacht; dat zij er zodoende geen rekening mede heeft gehouden dat het om een afwijkingswet ging en niet gelet heeft op de specifieke trekken van het toelatingsexamen dat die wet organiseert; dat zij is afgeweken van de geest van de wet en deze dus verkeerd heeft toegepast;

Overwegende dat de bestreden beslissing uitgaat van de Vaste Wervingssecretaris; dat de Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt, die door verzoeker als tussenkomende partij is opgeroepen, buiten de zaak moet worden gesteld;

Besluit :

Artikel 1. — De beslissing bevat in de brief n° D 3697/11 van 19 oktober 1962 van de Vaste Wervingssecretaris is vernietigd.

Artikel 2. — De kosten, bepaald op 1.150 frank, komen ten laste van verzoeker tot een bedrag van 400 frank en ten laste van de tegenpartij tot een bedrag van 750 frank.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 6 november 1963.

Voorzitter : M. Michielssens.

Rechters : M.M. Paës en Sury.

Advokaat-generaal : Baron Vinçotte.

Advokaten : Mrs. Craninx en Vlassak loco Hoschet.

Verkeer. — Kruisen van een autovoertuig met een niet reglementair verlichte vrachtwagen. — Aansprakelijkheid van de bestuurder van de vrachtwagen.

Kruising tussen een personenvoertuig en een vrachtwagen, waarvan het linkerkruisingslicht niet brandde; naar de mening van het Hof is de oorzaak van het ongeval te wijten aan de afwezigheid van deze reglementaire verlichting, die voor de tegenligger een onvoorzienbare hindernis uitmaakt.

Paulissen t./ Nevens.

Gezien, in regelmatige vorm overgelegd, de door de wet vereiste stukken;

Overwegende dat het hoofdberoep, dat tijdig werd ingesteld, evenals het incidenteel beroep ontvankelijk zijn;

Overwegende dat hoofdeis en wedereis strekken tot vergoeding der schade door partijen opgelopen inge-

volge een verkeersongeval gebeurd op de baan Leuven-Tervuren te Bertem op 21 oktober 1960, rond 22 uur, en waarvoor zij elkander wederzijds aansprakelijk achten;

Overwegende dat het ongeval zich als volgt voordeed : Het weder was regenachtig en de zichtbaarheid was minder goed.

Nevens kwam met zijn kamion Chevrolet uit de richting Tervuren.

Paulissen reed met zijn personenwagen Renault-Frégate in tegenovergestelde richting.

Op de rechterzijde van de steenweg, richting Leuven-Tervuren, stond een lichte vrachtwagen gestationneerd.

Nadat Nevens dit voertuig voorbij was kwam Paulissen met de linkervoorzijde van zijn voertuig in aanraking met de linkerachterzijde van de kamion gevoerd door Nevens, op 14 meter achter voormelde gestationneerde lichte vrachtwagen.

Overwegende dat de gegevens van de bundel toelaten te besluiten dat het linker kruisingslicht van het voertuig van Nevens ten tijde van het ongeval buiten werking was; dat zulks door Paulissen en zijn vrouw, die naast hem gezeten was, dadelijk werd bevestigd; dat de verbaliserende rijkswachters ter plaatse vaststelden dat het licht niet werkte; dat Nevens er zich toe bepaalde te zeggen dat hij niet wist dat het linker kruisingslicht niet brandde; dat uit de verklaring van Dewals geenszins het tegenovergestelde kan afgeleid worden;

Overwegende dat Paulissen er zich in die voorwaarden normaal aan moest verwachten dat hij een moto ging kruisen; dat, toen hij op 14 meter achter de gestationneerde lichte vrachtwagen naar links begon te zwenken om omheen deze hindernis te rijden, hij er zich niet moest aan verwachten naast zich plots een 2,20 m brede kamion aan te treffen; dat een moto hem op dit ogenblik reeds zonder hinder zou gekruist hebben;

Overwegende dat Paulissen door het buiten werking zijn van het linkerlicht van de vrachtwagen van Nevens in dwaling werd gebracht; dat de oorzaak der besproken aanrijding aan deze afwezigheid van reglementaire verlichting te wijten is; dat in die omstandigheden de vrachtwagen van Nevens voor Paulissen een onvoorziene hindernis uitmaakte; dat de gegevens der zaak niet toelaten te besluiten dat deze laatste zijn wagen niet op behoorlijke en reglementaire wijze zou bestuurd hebben;

Overwegende dat uit deze beschouwingen volgt dat de hoofdeis gegrond is, doch de wedereis ongegrond;

Overwegende dat het bedrag van 20.936 F gevorderd wegens schade aan het voertuig, niet betwist is;

Overwegende dat het billijk voorkomt wegens derving van de wagen, welk nadeel terzake niet met mathematische zekerheid kan begroot worden, een bedrag toe te kennen van 1.950 F;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gezien artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

Alle meeromvattende besluiten als ondoeltreffend afwijzende,

Ontvangt de beroepen;

Verklaart het hoofdberoep gegrond, doch het incidenteel beroep ongegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet in zijn beschikkingen nopens de hoofdeis;

Hervormende,

Verklaart de hoofdeis gegrond;

Veroordeelt geïntimeerde om aan appellant te betalen, ten titel van schadevergoeding de som van 22.886 F, verhoogd met de vergoedende intresten vanaf 21 oktober 1960 en de gerechtelijke intresten;

Bevestigt het bestreden vonnis in zijn beschikkingen nopens de wedereis;

Verwijst geïntimeerde in de kosten van beide aanleggen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 11 oktober 1963.

Voorzitter : M. Bossaert.

Raadsheren : M.M. Beeckman en Moerenhout.

Eerste advocaat-generaal : M. Vanhoudt.

Advokaten : Mrs. De Winter en Londersele.

Echtscheiding en scheiding van tafel en bed. — Omvang van de bevoegdheid van de voorzitter in kortgeding overeenkomstig artikel 268 B.W.

De bij artikel 268 B.W. aan de voorzitter, rechtsprekend in kortgeding, toegekende bevoegdheid, is algemeen. Zij wordt niet beperkt noch door de tussen de partijen vóór de procedure tot stand gekomen feitelijke regelingen, noch door de op grond van art. 221 B.W. door de voorzitter zelf of door de vrederechter op grond van art. 218 B.W. getroffen maatregelen. De voorzitter is evenwel alleen bevoegd om voorlopige maatregelen te treffen; aldus zal hij niet tot betaling van schadevergoeding kunnen veroordelen (wegens o.a. het wegnemen van voorwerpen van de gemeenschap).

G. t./ V.S.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het bevelschrift geveld op 19 januari 1963 door de Voorzitter der Rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde zetelend in kortgeding;

Overwegende dat het principaal en het incidenteel beroep tijdig en in regelmatige vorm werden ingesteld;

Overwegende dat G. op 1 december 1962 een geding tot echtscheiding heeft ingeleid; dat de eis strekt tot het treffen van de voorlopige maatregelen;

Overwegende dat de eerste rechter gezegde eis als niet ontvankelijk afwees;

Overwegende dat op grond van art. 268 B.W. de voorzitter, rechtsprekend in kortgeding, in iedere stand van het geding kennis neemt van de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de persoon en op de goederen, zowel van de partijen als van de gemeenschappelijke kinderen;

Overwegende dat de bevoegdheid van de voorzitter algemeen is; dat noch de feitelijke regelingen die partijen voorheen mochten hebben genomen, noch de voorgaande maatregelen getroffen hetzij door de voorzitter zelf op grond van art. 221 B.W., hetzij door de vrederechter op grond van art. 218 B.W., de aan de voorzitter door art. 268 B.W. toegekende bevoegdheid beperken;

Overwegende dat artikel 219, par. 6, B.W., door te beschikken dat het vonnis van de vrederechter uitvoerbaar blijft tot aan de beslissing van de rechter in kortgeding, meteen aan beide partijen het recht erkent om een maatregel nopens dit onderhoudsgeld te vragen voor de voorzitter rechtsprekend in kortgeding, zelfs indien de vrederechter vóór het inleiden van de echt-

scheiding een maatregel had getroffen bij toepassing van artikelen 218 en 219 B.W.;

Overwegende dat partijen het eens zijn nopens het afzonderlijk verblijf van de vrouw en nopens de bewaking over de kinderen;

dat aan appellant het hiernabepaald bezoekrecht toekomt;

Overwegende dat de volgende elementen in aanmerking komen om het bedrag van het onderhoudsgeld van geïntimeerde te ramen :

1. geïntimeerde heeft drie kinderen ten laste, respectievelijk 10, 9 en 6 jaar oud;

2. zij bewoont kosteloos het huis van de huwgemeenschap afhankelijk;

3. het nettoloon van appellant (na aftrek van de som die van het loon wordt gehouden, of 1.705 F per maand, als aflossing van de hypothecaire lening die op de gemeenschappelijke woning rust) bedraagt 8.615 F;

4. appellant heeft, zonder daartoe enige machtiging te vragen en wellicht omdat de maatregelen door de Voorzitter op 24 juni 1961 ten voorlopigen titel en voor de duur van zes maanden getroffen werden, in de afwezigheid van geïntimeerde tal van meubelen, huisgerief en klederen weggenomen en verkocht, dit op 7 augustus 1962;

5. wegens aankoop van de nodige meubelen en klederen heeft geïntimeerde, sedert 5 oktober 1962 tot op heden, de drie achtsten van het nettoloon van appellant in ontvangst genomen;

Overwegende dat de voorzitter, rechtsprekend in kortgeding, van dezelfde bevoegdheden als bij art. 218 B.W. aan de vrederechter zijn toegekend, kan gebruik maken (art. 268 al. 2 B.W.); dat in zijn inleidende dagvaarding appellant vraagt alle voorlopige maatregelen te treffen nopens het eventueel onderhoudsgeld;

Overwegende dat appellant toegeeft dat hij bepaalde meubelen en voorwerpen heeft weggenomen; dat het niet mogelijk is de teruggave te bevelen vermits hij staande houdt dat hij ze heeft verkocht;

Overwegende dat de voorzitter bevoegd is alleen om voorlopige maatregelen te treffen; dat hij in ieder geval niet bevoegd is om tot betaling van schadevergoeding te veroordelen;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, Gehoord de heer advocaat-generaal Bonte in zijn grotendeels eensluidend advies uitgebracht in openbare terechtzitting;

Alle verdere en meeromvattende besluiten als ongrond verwerpend;

Verklaart het principaal en het incidenteel beroep ontvankelijk; verklaart het principaal beroep gedeeltelijk gegrond en het incidenteel beroep ongegrond;

Doet het aangevochten bevelschrift te niet en, opnieuw wijzende, zegt dat de voorzitter in kortgeding bevoegd was en dat de eis en tegeneis ontvankelijk waren, uitgezonderd wat betreft de tegeneis strekkende tot betaling van schadevergoeding;

Trekt de zaak verder tot zich en uitspraak doende nopens de voorlopige maatregelen tijdens het geding in echtscheiding, machtigt geïntimeerde ter uitsluiting van haar echtgenoot afzonderlijk te verblijven te Ninove, Leopoldlaan nr. 84;

Vertrouwt aan geïntimeerde de bewaking toe over de minderjarige kinderen Luc, Dina en Paul;

Kent aan appellant een bezoekrecht toe over dezelfde kinderen de tweede en vierde zondag van iedere maand

van tien tot zeventien uur, op last voor appellant de kinderen af te halen en ze terug te brengen bij zijn echtgenote;

Zegt voor recht dat aan geïntimeerde toekomt als onderhoudsgeld, voor haar persoonlijk 1.250 F, en voor ieder der kinderen 985 F per maand, samen 4100 F;

Machtigt geïntimeerde bij uitsluiting van haar echtgenoot, van zijn loon bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas iedere maand een bedrag van 4.100 F in ontvangst te nemen meer de geheelheid van al de sociale voordelen;

Verklaart de tegeneis strekkende tot teruggave van meubelen zonder voorwerp en verklaart zich onbevoegd om uitspraak te doen nopens de eis tot betaling van schadevergoeding;

Compenseert de kosten van beide aanleggen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

6de Kamer. — 25 november 1963.

Voorzitter : M. de Walque.

Raadsheren : M.M. Soenens en De Brauwere.

Advokaat-generaal : M. Ely.

Advokaat : Mr. F. Traen (Brugge).

Misbruik van vertrouwen. — Verkoop op afbetaling. — Overeenkomst. — Geen integrale vermelding van de tekst van art. 491 S.W.B. — Beding van eigendomsvoorbehoud ongeschreven geacht. — Koper eigenaar van gekochte zaak vanaf het sluiten van de overeenkomst. — Verduistering van gekochte zaak uitgesloten.

Hij die een roerende zaak op afbetaling koopt bij schriftelijke overeenkomst met eigendomsvoorbehoud ten gunste van verkoper, doch zonder dat die overeenkomst de integrale tekst van art. 491 S.W.B. betreffende het misbruik van vertrouwen weergeeft, pleegt geen verduistering van de aldus gekochte zaak indien hij voor de algehele afbetaling, over deze zaak beschikt.

Op grond van art. 4 § 2 van de wet van 9 april 1957 op de verkoop op afbetaling dient immers het beding van eigendomsvoorbehoud als ongeschreven te worden geacht, zodat koper eigenaar geworden is van de gekochte zaak vanaf het sluiten van de overeenkomst van koop-verkoop.

O.M. t./ Wuyts Franciscus.

Verdacht van te Uitkerke in de loop van het jaar 1962 ten nadele van de N.V. Sofitema, twee automatische juke-boxes, die hem overhandigd werden op voorwaarde van ze terug te geven, of er een bepaald gebruik van te maken, bedrieglijk hetzij verduisterd, hetzij verspild te hebben;

Daaraan schuldig verklaard, werd de verdachte tegensprekelijk veroordeeld tot een gevangenisstraf van twee maanden voorwaardelijk drie jaar, en een geldboete van 100 frank, verhoogd met 190 deciem, aldus gebracht op 2.000 frank, of één maand vervangende gevangenisstraf, en hij werd tevens verwezen in de gedingskosten begroot op 407 frank;

Tevens werd de vrijgave bevolen van de twee inbeslaggenomen juke-boxes ten voordele van de kopers;

Bij vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Brugge, correctionele kamer met één rechter, gedagtekend 18 mei 1963, waarvan de verdachte en het Openbaar

Ministerie beroep ingesteld hebben, respektievelijk op 21 en 27 mei 1963;

Gehoord de heer voorzitter de Walque in zijn verslag gedaan ter openbare terechtzitting;

Gehoord de beklaagde in zijn middelen van verdediging voorgedragen zo door hem zelf, als door meester F. Traen, advocaat te Brugge;

dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar vorm en tijd;

Overwegende dat uit het dossier duidelijk blijkt dat verdachte die handelaar is (handelsreiziger en geen uitbater van herberg of café) twee apparaten « Wurlitzer 100 » voor de som van 100.000 F heeft gekocht;

Dat deze aankoop volgens kontrakt van financiering een clause van eigendomsvoorbehoud bevat, zonder de tekst van art. 491 S.W.B. aan te halen;

Dat dit feit, gelet op art. 4, § 2 van de wet van 9 april 1957 als gevolg heeft dat de clause « ongeschreven wordt geacht » (zie Staatsblad van 26 juli 1957, blz. 5313), en dat verdachte wel eigenaar van de door hem gekochte apparaten was, op zulke wijze dat de verdenking alle grond mist;

Om deze redenen :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de artikelen 191 en 211 van het Wetboek van Strafvordering en artikel 24 van de wet van 15 juni 1935, al deze wetsbepalingen door de heer voorzitter op deze terechtzitting aangeduid;

Ontvangt de beroepen en erover beslissend :

Doet het beroepen vonnis teniet en opnieuw wijzende :

Spreekt verdachte vrij zonder kosten;

Laat de kosten van beide aanleggen aan de zijde van het Openbaar Ministerie ten laste van de Staat;

Beveelt de teruggave van de inbeslaggenomen jukeboxes aan de personen bij wie ze in beslag genomen werden.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPEL

12 juni 1963.

Voorzitter : M. Talpe.

Rechters : M.M. Verfaillie en Vernimmen

Advokaten : Mrs. Snick en Six.

1. Medeëigendom. — Onderscheid tussen het recht van natrekking ex de artt. 555 en 1778 B.W. en het recht van de medeëigenaar, die op het gemeen goed gebouwen heeft opgericht.

2. Bevoegdheid van de vrederechter. — Geschil omtrent de afbraak van door een medeëigenaar op het gemeen goed opgerichte gebouwen.

1. De onverdeelde medeëigenaar heeft het recht met de uitdrukkelijke of stilzwijgende toestemming van zijn medegerechtigden op het gemeen goed gebouwen op te richten op voorwaarde, dat daardoor de bestemming van dit goed niet verandert noch de rechten van de overige medeëigenaars geschaad worden. Hij bouwt dan op het onroerend goed van een derde en tezelfdertijd op zijn eigen goed.

De bij artt. 555 en 1778 B.W. geregelde natrekking (tussen eigenaar en huurder, verpachter en pachter) geldt niet ten aanzien van de onverdeelde medeëigenaar wiens verhoudingen met betrekking tot opgerichte gebouwen door de uit de onverdeeldheid

voortspruitende gemeenschap van belangen beheerst worden, met het gevolg, dat de medeëigenaar, die op het gemeen goed gebouwen heeft opgericht, alleen eigenaar ervan blijft indien zijn medegerechtigden ze niet wensen over te nemen en/of op te nemen in het onverdeeld goed.

2. De vrederechter is niet bevoegd om kennis te nemen van een geschil betreffende de afbraak van op gemene grond door een medeëigenaar opgerichte gebouwen.

Delporthe-Soenen t./Meerseman.

Gezien het vonnis a quo op tegenspraak gewezen door de heer Vrederechter van het kanton Mesein op 4 oktober 1962, in regelmatige uitgifte voorgebracht;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van eiser, thans geïntimeerde, er toe strekt te horen zeggen voor recht dat het aan gedaagden, thans appellanten, verboden is nog verder over te gaan tot het afbreken van de gebouwen en verbeteringswerken opgesomd in de inleidende dagvaarding en indien er aan dit verbod door gedaagden geen gevolg zou gegeven worden, eiser van nu af te horen machtigen de reeds afgebroken gebouwen en verbeteringswerken in hun vroegere staat te herstellen ten koste van verweerders, kosten inzonderbaar op vertoon van de facturen van de aannemers;

Overwegende dat de eerste rechter bij vonnis van 4 oktober 1962 de vordering van eiser gegrond heeft verklaard;

Overwegende dat het beroep regelmatig en binnen de wettelijke termijn werd ingesteld;

Feiten :

Overwegende dat appellanten in september 1941 de bekleding hebben overgenomen van een hofstede met afhankelijkheden, weiden en landen gelegen te Nieuwkerke en te Dranouter, groot 8 hectaren 82 aren 21 centiaren en van een deel land nog in pacht gehouden;

Dat deze hofstede bij de overname, in onverdeeldheid toebehoorde aan Charles Louis Soenen en zijn zes kinderen, waaronder tweede appellante; dat ieder der kinderen in de hofstede gerechtigd was voor 1/24 in volle eigendom en 1/24 in naakte eigendom;

Overwegende dat appellanten tussen de jaren 1942 tot 1956, meerdere gebouwen hebben opgericht en ook verbeteringswerken hebben uitgevoerd op de onverdeelde eigendom;

Dat na het overlijden van Charles Louis Soenen op 2 juli 1959, de rechtbank bij vonnis van 22 november 1961, de vereffening en verdeling heeft bevolen van de huwgemeenschap Soenen-Uleyn en van de nalatenschappen van Charles Soenen en Mathilde Uleyn;

Overwegende dat het lastenboek van de publieke verkoop vermeldt dat niet in de verkoop begrepen is datgene wat de gebruiker zou kunnen bewijzen hem toe te behoren — en dat op de aanplakbrief vermeld staat « enkele afhankelijkheden, waaronder hangar en andere, opgericht door de pachters, worden niet mede verkocht »;

Overwegende dat de ganse hofstede op 7 mei 1962 toegewezen werd aan de heer Boekelandt — dat deze laatste op 26 juni 1962, bij akte verleden door notaris Verschoore te Nieuwkerke, op zijn beurt verkocht aan geïntimeerde Meerseman, de hoevegebouwen met medegaande weiland en tuin, groot 1 ha. 26 a. 40 ca. — dat de verkoopakte eveneens vermeldt dat dit goed verkocht wordt met uitzondering van datgene wat de gebruiker zou kunnen bewijzen hem toe te behoren;

Overwegende dat geïntimeerde op 27 juli 1962, aan appellanten opzegging van pacht lieten betekenen tegen 10 oktober 1964, voor eigen gebruik;

Dat bij exploit van 4 augustus 1962, geïntimeerde zich verzette tegen het wegnemen en afbreken van de gebouwen en werken, en bij zelfde exploit zijn voornemen te kennen gaf de gebouwen en werken over te nemen en te vergoeden volgens de bepalingen van artikel 1778 B.W.;

Ten gronde :

Overwegende dat appellanten opwerpen : 1) dat het niet tot de bevoegdheid van de Vrederechter behoort de schorsing der afbraakwerken te bevelen gezien het huidige geding een betwisting is over het eigendomsrecht van kwestieuze gebouwen en verbeteringswerken; 2) dat de gebouwen door hem werden opgericht als medeëigenaar van het verkochte goed en dat deze gebouwen niet mede verkocht werden en zij het recht hebben er over te beschikken;

Overwegende dat geïntimeerde voorhoudt dat de huidige betwisting een toepassing is van artikel 1178, par. 1 B.W., zodat de Vrederechter bevoegd is ervan kennis te nemen — dat tevens bij toepassing van zelfde artikel appellanten niet meer gerechtigd zijn de gebouwen en verbeteringswerken af te breken;

Overwegende dat de gebouwen opgericht en de verbeteringswerken uitgevoerd werden door appellanten, in hun dubbele hoedanigheid van onverdeelde eigenaars en pachters van het onverdeelde goed;

Overwegende dat in geval van verhuring van een onverdeelde eigendom aan een der medeëigenaars, deze alsdan het genot heeft als pachter van het onverdeelde deel aan zijn medegerechtigden — en als eigenaar van zijn onverdeelde deel — (De Page VI, 510/4°; Cambron, Copropriété, nr. 107);

Overwegende dat appellante als onverdeelde medeëigenaar het recht heeft met de uitdrukkelijke of stilzwijgende toestemming van haar medegerechtigden op het gemeen goed gebouwen op te richten op voorwaarde dat zij de bestemming van het goed niet verandert noch de rechten van de overige medeëigenaars schade toebrengt (R.P.D.B., V°, Propriété nr. 286, Cambron, Copropriété, nr. 271; Kluyskens, Zakenrecht, nr. 95, 2de deel);

Overwegende dat de medeëigenaar die bouwt op het gemeen onroerend goed, bouwt op het onroerend goed van een derde en terzelfdertijd op zijn eigen goed;

Overwegende dat de natrekking bij onroerende goederen voorzien in art. 555 B.W. niet van toepassing is op de onverdeelde medeëigenaars, daar zij geen derde bezitters zijn, en hun verhoudingen betreffende de gebouwen door een van hen opgericht beheerst worden door de gemeenschap van belangen spruitende uit de onverdeeltheid (Planiol et Ripert, III, nr. 277; De Page, VI, nr. 70; 2° Nouvelles Dr. Citv., III, V°, Propriété, nr. 234; Laurent VI, nr. 274);

Overwegende dat de beschikkingen van art. 1778, par. 1 B.W. in zake landpachten, het regime regelen van de gebouwen opgericht door de pachter, zoals art. 555 de verhoudingen regelt tussen de eigenaar en de huurder;

Overwegende dat voor zover er werkelijk natrekking bestaat het onderscheid tussen art. 555 en art. 1778 B.W. hierin bestaat dat volgens art. 555 in geval van verhuring, de natrekking zich slechts voordoet bij het einde van de huurovereenkomst terwijl volgens art. 1778 in zake landpachten de natrekking onmiddellijk plaats heeft bij het oprichten van de gebouwen (De Page, VI, 688 A en 814 A 2°);

Overwegende dat volgens art. 1778 § 1, 2° alinea 1 bij de verkoop van het verhuurde goed de betalingen toekomende aan de pachter, voor de door hem opgerichte gebouwen ten laste valt van deze die verpachter was ten

tijde dat de gebouwen werden opgericht (Jurisprudence Belge 1960, V°, Bail n° 69) dat hij enkel zijn recht op vergoeding tegenover de koper kan doen gelden indien hij een inschrijving heeft genomen in de registers van de hypotheekbewaarder (A.P.R. Landpacht nr. 204; De Page, Complém. IV, nr. 815);

Overwegende dat evenmin als voor art. 555, de natrekking zoals ze geregeld wordt in art. 1778 voor de landpachten, niet van toepassing is op de onverdeelde medeëigenaars; Dat dienvolgens de medeëigenaar die op het gemeen goed gebouwen heeft opgericht alleen eigenaar blijft van deze constructies indien zijn medegerechtigden ze niet wensen op te nemen in het onverdeelde goed noch deze wensen over te nemen;

Overwegende dat bij de licitatie van het onverdeelde goed, uitdrukkelijk bedongen werd dat de afhankelijkheden die opgericht werden door appellanten niet mede verkocht werden wat wel beduidt dat ze de eigendom over deze goederen behielden;

Overwegende dat gezien er zich geen natrekking heeft voorgedaan, de artikelen 555 en 1778 B.W. niet van toepassing zijn op de gebouwen door appellanten opgericht. Dat dienvolgens appellanten gerechtigd zijn de door hem opgerichte gebouwen af te breken mits het goed in zijn vroegere toestand te herstellen;

Dat de eerste rechter dienvolgens niet bevoegd was om van het geschil kennis te nemen;

Overwegende nochtans dat de rechtbank van eerste aanleg, zetelende in graad van beroep, bij toepassing van art. 473 B.W. de zaak tot zich mag trekken wanneer het geschil tot hare bevoegdheid behoort;

Om deze redenen :

De rechtbank, zetelende in graad van beroep, gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; rechtdoende op tegenspraak, alle verdere besluiten verwerpende :

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond;

En rechtdoende bij evocatie : verklaart de oorspronkelijke vordering van geïntimeerde ontvankelijk doch ongegrond.

Veroordeelt de geïntimeerde tot de kosten van het geding.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN
(zetelend in graad van beroep)

22 november 1963.

Voorzitter : M. L. Driessen.

Rechters : MM. L. Meers en J. Michiels

Advocaten : Mrs. R. Verhoeven en J. Daenen.

Huwelijk. — Echtgenote. — Huishoudelijk mandaat. — Inschrijving op schriftelijke cursus.

De echtgenote handelt wel degelijk volgens haar huishoudelijk mandaat als zij een abonnement ondertekent op een schriftelijke cursus van Franse taal, bestemd voor haar minderjarige dochter.

Janssen Joseph en Reynaerts Anna
t/ p.v.b.a. Nieuwe Methode.

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken van het geding en namelijk de uitvoerbare uitgifte van het bestreden vonnis op tegenspraak gewezen door de heer Vrederechter van het

kanton Bree, in datum van 4 april 1963, alsmede de akte van beroep van deurwaarder Leon Mellaerts te Brussel in datum van 7 mei 1963;

Overwegende dat het beroep tijdig en in de wettelijke vormen werd aangetekend en dat de ontvankelijkheid ervan niet wordt betwist;

Overwegende dat de eerste rechter, om de oordeelkundige redenen van het bestreden vonnis, die de rechtbank tot de hare maakt, en die hier voor herhaald moeten gehouden worden, op juiste en billijke wijze uitspraak heeft gedaan;

Overwegende dat de eerste rechter inderdaad zeer terecht heeft beslist dat tweede beroepster Reynaerts Anna, bij de ondertekening van het contract van 24 maart 1961, gehandeld heeft binnen de perken van het huishoudelijk mandaat; dat zij zichzelf niet kon verbinden en evenmin haar dochter rechtsgeldig kon machtigen;

Overwegende dat zelfs, moest het bewezen zijn — quod non — dat eerste beroeper niet op de hoogte was van de ondertekening der overeenkomst, zulks enkel des te beter in het licht zou stellen dat zijn echtgenote inderdaad gehandeld heeft krachtens het huishoudelijk mandaat; dat overigens de betrekkelijke geringheid van de maandelijkse som van 290 F volkomen in de perken van het mandaat blijft;

Overwegende dat ten slotte het onderschrijven van een abonnement op een cursus per briefwisseling, in feite kan gelijkgesteld worden met de aankoop van een reeks schoolboeken en als dusdanig algemeen, zowel door de moeder als door de vader wordt gedaan;

Gezien artikels 2, 30 tot 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen,

De Rechtbank, zetelend in graad van beroep; wijzen-
de op tegenspraak;

Verklaart het beroep ontvankelijk doch ongegrond;
Bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkin-
gen;

Veroordeelt beroepers tot de kosten in beroep;

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

3e Kamer. — 20 mei 1963.

Voorzitter : M. Verrept.

Rechters : M.M. Michiels en Wolfers.

Referendaris : M. Van den Bossche.

Advokaten : Mrs. Baetens en De Bièvre.

1. **Rechtspleging in burgerlijke zaken en zaken van koop-
handel. — Exceptie van onduidelijke dagvaarding.**

2. **Onrechtmatige mededinging. — Verkoop van een
produkt zonder de bijzondere waarborg van de fabri-
kant : strijdig met de eerlijke handelspraktijken. —
Invoer van een artikel voorzien van een merk, waar-
van de eigenaar in België een andere is dan in de
vreemde.**

1. *Dagvaarding strekkende tot betaling van schadever-
goeding wegens daden van onrechtmatige mededin-
ging en/of merkenmakaak. De hierbij gestelde vor-
dering steunt niet op het K.B. van 23 december 1934
op de oneerlijke mededinging maar op art. 1382 B.W.
Een dergelijke dagvaarding is niet onduidelijk omdat
zij niet uitdrukkelijk de bepalingen van art. 1382 B.W.
aanhalt.*

2. *De bijzondere waarborg die een fabrikant aan de
koper van zijn produkt verleent maakt een essentieel
bestanddeel ervan uit zodat de verkoop zonder die
waarborg strijdig is met de eerlijke handelspraktijken
en een daad van ongeoorloofde mededinging uit-
maakt.*

*Moet als merkenmakaak worden beschouwd de in-
voer van een produkt voorzien van een merk, waar-
van in België eigenaar is een andere persoon dan de
eigenaar van het merk in de vreemde, zelfs wanneer
dit produkt van de vreemde fabrikant zelf mocht
afkomstig zijn.*

N.V. Société technique et commerciale Jobo t./
N.V. Raditel.

Overwegende dat de eis ertoe strekt : 1° te horen
zeggen voor recht dat verweerster zich heeft plichtig
gemaakt aan oneerlijke mededinging en aan merken-
nabootsing, minstens aan één dezer daden; 2° verweer-
ster te horen veroordelen om aan aanlegster te betalen
ten titel van schadevergoeding de som van 100.000 F,
te vermeerderen of te verminderen in de loop van het
geding, samen met de gerechtelijke intresten en de
kosten van het geding; 3° te horen bevelen dat het
vonnis zal gepubliceerd worden in dagbladen of tijd-
schriften op kosten van verweerster;

a) *Exeptio obscuri libelli :*

Overwegende dat verweerster opwerpt dat de eis, zoals
hij in de inleidende dagvaarding geformuleerd is, ondui-
delijk en derhalve onontvankelijk is;

Overwegende dat uit de bewoordingen van het ex-
ploot van rechtsingang blijkt dat aan verweerster daden
van oneerlijke mededinging en/of merkenmakaak toe-
geschreven worden, welke aanleiding geven tot herstel
der toegebrachte schade; dat wegens deze ongeoorloofde
daden schadevergoeding wordt gevorderd;

Overwegende dat deze vordering in schadevergoeding
noodzakelijk haar oorzaak vindt in een quasi-deliktuele
fout van verweerster, waarop art. 1382 B.W. van toe-
passing is, en geenszins gesteund is op het K.B. van
23 december 1934 op de oneerlijke mededinging; dat
derhalve de dagvaarding niet onduidelijk is wanneer
zij niet uitdrukkelijk aanhaalt dat de bepalingen van
art. 1382 B.W. ten grondslag der vordering liggen;

Overwegende dat dienvolgens de eis ontvankelijk is;

b) *Bevoegdheid :*

Overwegende dat verweerster, tevergeefs, de onbe-
voegdheid der rechtbank opwerpt;

Overwegende dat immers uit de beschouwingen om-
trent de ontvankelijkheid van de eis blijkt dat de eis in
schadevergoeding wegens ongeoorloofde daden noodza-
kelijkerwijze op art. 1382 B.W. gesteund is; dat der-
halve huidige vordering geenszins volgens de voor-
schriften van art. 1 van het K.B. van 23 december 1934
vóór de voorzitter der rechtbank van Koophandel dient
te worden aanhangig gemaakt;

Overwegende dat bijgevolg de rechtbank bevoegd
is om van de eis kennis te nemen;

c) *Ten gronde :*

Overwegende dat uit de bestanddelen der zaak blijkt
dat aanlegster, ingevolge contract van 17 december 1953,
de exclusiviteit van verkoop bezit in België en het
Groot Hertogdom Luxemburg van de produkten « Grun-
dig », zijnde voornamelijk radio-, televisie- en band-

opname-apparaten; dat verweerster verdeler is van deze produkten in de Antwerpse agglomeratie;

Overwegende dat verweerster niet betwist enkele Gundig toestellen rechtstreeks, zonder bemiddeling van aanlegster in Duitsland van de firmas Günther te Keulen en Brömme te Frankfurt te hebben aangekocht;

Overwegende dat deze toestellen aan de cliënten van verweerster verkocht werden zonder bijvoeging van de sinds 1955 in voege zijnde garantietaak, door verweerster als verdeler der produkten Grundig wel gekend, waardoor de Grundig-radiofabrieken aan de koper een volledige goede werking van het gekochte apparaat garandeerde voor de termijn van één jaar; dat dit blijkt uit het proces-verbaal van deurwaarder Paul Mertens d.d. 4 september 1959, waarbij de verkoop door verweerster van een radiotoestel, merk Grundig, werd vastgesteld met verlening van slechts een waarborg van de firma Raditel (aanlegster) doch niet van de Grundig fabrieken; (zie verklaring van aanlegster d.d. 3 april 1959 bij het P.V. gevoegd);

Overwegende dat de bijzondere waarborg, die een fabrikant aan de koper van zijn produkten wil verlenen, een essentieel bestanddeel van dit produkt uitmaakt, dat er niet van gescheiden kan worden zonder de waarde ervan en het vertrouwen van het publiek erin te verminderen; dat derhalve de verkoop van zulk produkt zonder dit essentieel element in strijd is met eerlijke handelspraktijken en een daad van oneerlijke mededinging uitmaakt;

Overwegende dat verweerster weliswaar voorhoudt dat hij door de fout van aanlegster zelf tot de rechtstreekse aankoop van deze toestellen in Duitsland is moeten overgaan om zijn cliënteel te kunnen bevredigen; dat verweerster echter geen enkel bewijs van zijn bewering aan de rechtbank heeft overgelegd;

Overwegende dat daarenboven vaststaat dat verweerster voormelde toestellen aan zijn cliënteel verkocht heeft voorzien van het merk « GINT » (verkortings van Grundig International), waarvan aanlegster ingevolge proces-verbaal van deponering ter griffie der rechtbank van Koophandel te Brussel d.d. 26 maart 1957, in België eigenares is;

Overwegende dat ongetwijfeld een daad van merken-namaking uitmaakt, de invoer van een produkt voorzien van een merk, waarvan in België eigenaar is, een andere persoon dan de eigenaar van dit merk in de vreemde, zelfs wanneer dit produkt voorkomt van de vreemde fabrikant zelf; (Beroepshof Luik, 12 november 1934 Ing. Conc. 1935, pg. 162; Brussel 16 december 1927, id. 1937, pg. 171; St-Niklaas 2 juni 1953 Ing. Cons. pg 135);

Overwegende dat bijgevolg verweerster zich plichtig gemaakt heeft aan oneerlijke mededinging en merken-namaking en tot schadevergoeding gehouden is;

Overwegende dat alvorens het bedrag dezer schade te bepalen het behoort het advies van een deskundige-boekhouder in te winnen;

Om deze redenen :

De rechtbank, gelet op artt. 2, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken, vonnissende bij tegenspraak, alle verdere of tegenstrijdige besluiten verwerpend, verklaart zich bevoegd om van de eis kennis te nemen, zegt deze ontvankelijk en in de hiernabepaalde mate gegrond, zegt voor recht dat verweerster zich plichtig gemaakt heeft aan oneerlijke mededinging en aan merken-namaking; doch alvorens recht te doen ten gronde op het meerdere van de eis, benoemt in hoedanigheid van deskundige de heer Henricus Mennekens, wonende te Berchem, Reeboklaan

nr 20, met zending : in een beredeneerd en onder eed te bevestigen verslag, overeenkomstig de wet, de boekhouding van verweerster na te gaan en te bepalen hoeveel Grundig-apparaten en aan welke prijs verweerster rechtstreeks zonder de bemiddeling van aanlegster uit Duitsland geïmporteerd heeft en dit sedert 1 mei 1955; verder te antwoorden op alle nuttige vragen van partijen; om daarna besloten en gevonnist te worden als naar recht; beveelt dat het verslag binnen de termijn van drie maanden ter griffie dezer rechtbank zal neergelegd worden, te rekenen vanaf de datum van notificering aan de deskundige door de meest gereede partij; zegt voor recht dat, in uitoefening van zijn gerechtelijk mandaat en de uitvoering van zijn zending, de deskundige onder de toepassing valt van art. 79 tot en met 83 van het K.B. van 24-5-1933 en art. 315 tot en met 320 van het Burgerlijk Wetboek van Rechtspleging en er namelijk bij toepassing van art. 79 van het K.B. van 24-5-1933 en art. 319 van het wetboek van Burgerlijke Rechtspleging zal overgegaan worden tot de taxatie van het ereloon en de onkosten van de deskundige, hetzij van ambtswege, hetzij op verzoek van een der betwistende partijen; verwijst verweerster in de kosten van het geding, tot heden begroot op 1.060 F;

Beveelt dat het vonnis onder hoofding « Gerechtelijk Herstel » zal gepubliceerd worden in drie dagbladen, verschijnende in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen, naar keuze van aanlegster, en dit in de Nederlandse taal en op kosten van verweerster, opvorderbaar op eenvoudige voorlegging der facturen.

WERKRECHTERSRAAD VAN BEROEP TE HASSELT

Kamer voor bedienden. — 24 december 1963.

Voorzitter : M. A. Vandeuren.

Advocaat : Mr. Kindermans loco Mr. Byvoet.

Bediendenovereenkomst. — Geldigheid van het beding, dat bij het huwelijk van de vrouwelijke bediende de overeenkomst zal ontbonden zijn.

Het in een bediendenovereenkomst opgenomen beding, luidende dat de overeenkomst « ambtshalve zal verbroken worden de dag » waarop de vrouwelijke bediende in het huwelijk zal treden, is niet in strijd noch met de openbare orde en de goede zeden, noch met de artikelen 14, 15, 18 en 20 van de samengeordende wetten op het bediendenkontraat.

S.M. Janssens en Gillissen t./ Welkenhuyze.

Gelet op het vonnis van de Werkrechtersraad van Hasselt — Kamer voor Bedienden — van 23-9-1963;

Overwegende dat het beroep regelmatig is in de vorm en tijdig werd ingediend;

Overwegende dat de ontvankelijkheid er van trouwens niet wordt betwist;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis er toe strekt huidige appellante te horen veroordelen om aan geïntimeerde de som van 25.320 F te betalen, zijnde de schadeloosstelling voor afdanking zonder vooropzeg noch zwaarwichtige redenen;

Overwegende dat appellante zich tegen deze vordering heeft verdedigd door te verwijzen naar de clausule van de overeenkomst die op 15 oktober 1956 tussen de partijen werd afgesloten, waarbij uitdrukkelijk werd aangenomen door de tweede genoemde (geïntimeerde) dat het huidige contract ambtshalve zal verbroken worden de dag van haar huwelijk;

Overwegende dat geïntimeerde de rechtsgeldigheid van de clausule betwist om de dubbele reden :

1. dat deze clausule strijdig zou zijn met de openbare orde en de goede zeden;

2. dat zij in strijd zou zijn met de artikelen 14, 15, 18 en 20 van het K.B. 20-7-1955, houdende samenordering van de wetten betreffende het bediendencontract;

Overwegende dat niet a priori kan gezegd worden of de betwiste clausule al dan niet strijdig is met de openbare orde en de goede zeden;

dat immers door dergelijke clausule in een contract van dienstverhuring op te nemen niet noodzakelijk de vrijheid om een huwelijk aan te gaan noch de essentie van het huwelijk zelf wordt aangetast, maar dat tussen partijen eenvoudigweg een ontbindende voorwaarde wordt gehecht aan een overeenkomst die privaatrechtelijke verhoudingen regelt;

Overwegende dat in concreto en in casu niet kan gezegd worden dat de betwiste clausule immoreel of tegen de openbare orde is;

Dat, hoewel geïntimeerde bij het aangaan van de bediendenovereenkomst slechts 16 jaar oud was, geen enkel element aanwezig is dat toelaat te veronderstellen dat zij deze overeenkomst heeft aangegaan onder druk of dwang of zonder de inhoud of de draagwijdte van haar verbintenissen te beseffen;

Overwegende dat vervolgens moet onderzocht worden of de betwiste clausule niet strijdig is met de artikelen: 14, 15, 18 en 20 van de wet op het bediendencontract, welke artikelen onbetwistbaar van dwingend recht zijn;

Dat m.a.w. moet onderzocht worden of er aan een bediendenovereenkomst op een andere wijze dan voorzien in de gemelde artikelen een einde kan gesteld worden zoals bijvoorbeeld de middelen van gemeen recht, zoals door zijn ontbindende voorwaarde, de ontbinding van het contract door de gelijke wil van de partijen, enz...;

Overwegende dat in principe al de gerechtelijke handelingen met een pecuniair belang afhankelijk kunnen gesteld worden van een ontbindende voorwaarde (De Page t. I, nr. 35);

Dat anderzijds geen enkele wettekst zulke voorwaarde in het geval van een contract van dienstverhuring verbiedt (zie analogie, A.P.R., Arbeidsovereenkomsten, Handarbeiders, nr. 431; F. Van Goethem, Arbeidsrecht, uitgave 1951, blz. 133 : noot, onder Arb. Hasselt, 22-2-1954, Tijdschrift voor Sociaal Recht 1955, blz. 217);

Overwegende dat waar ingevolge de artikelen 1179 en 1183 B.W., de overeenkomsten bij het tot stand komen van de ontbindende voorwaarde, met terugwerkende kracht ontbonden worden, de rechtsleer nochtans aanvaardt dat zulks niet het geval is voor de verbintenissen met achtereenvolgende prestaties waarbij de bediendenovereenkomsten moeten gerekend worden (zie A.P.R., op. cit.; Kluyskens, Verbintenissen n° 112bis, De Page, t.I, nr. 167);

Dat in zulk geval de bediendenovereenkomst ontbonden wordt voor de toekomst, maar dat op alles wat tot dan toe verricht is niet kan teruggekomen worden;

Overwegende dat bij analogie het Hof van Cassatie reeds herhaalde malen heeft beslist dat het niet verboden is een bediendenovereenkomst te sluiten voor onbepaalde duur, waarbij bedongen wordt dat deze van rechtswege en zonder dat een opzeg vereist is, zal eindigen wanneer de bediende een bepaalde ouderdom zal bereikt hebben (zie Cass. 8 juni 1961, Tijdschrift voor Sociaal Recht 1962, blz. 66; Cass. 17 januari 1963, Tijdschrift voor Sociaal Recht 1963, blz. 81);

Overwegende dat de geldigheid van een ontbindende voorwaarde in een bediendencontract door het Hof van Cassatie op 14-6-1963 werd aanvaard in termen die aan duidelijkheid niet te wensen over laten (Tijdschrift voor Sociaal Recht 1963, blz. 262);

« Overwegende dat het gesloten contract een ontbindende voorwaarde, zonder terugwerkende kracht, inhield; dat het dienvolgens door het vervullen zelf van deze voorwaarde te niet ging zonder dat een wilsuitdrukking van een van de partijen of een termijn van opzegging vereist was; dat die wijze van te niet gaan van het contract vreemd is aan de bij de artikelen 14, 18 en 20 van de gezegde geordende wetten bepaalde gevallen, zoals ook aan de bepalingen van artikel 22 van die wetten vreemd is de in het onderhavig geval ontbindende voorwaarde »;

« Dat de sententie door de beslissing te steunen op deze wetsbepaling en aldus de in de overeenkomst bedongen voorwaarde te miskennen, het in het middel vermeld artikel 1134 van het burgerlijk wetboek geschonden heeft »;

Overwegende dat dan ook vaststaat dat de bediendenovereenkomst tussen partijen afgesloten, op regelmatige wijze geëindigd is op de datum van het huwelijk van geïntimeerde en dat appellante niet kan veroordeeld worden om een schadevergoeding wegens contractbreuk te betalen;

Gelet op de toepassing der schikkingen vervat in artikelen 2, 30 tot 37 der wet van 15 juni 1945 op het gebruik der talen in gerechtszaken welke nageleefd geweest zijn;

Om deze redenen :

De Werkrechtersraad van Beroep van de provincie Limburg zetelende te Hasselt — Kamer voor Bedienden — alle andere en tegenstrijdige besluiten verwerpen, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond;

Vernietigt de bestreden beslissing en wijst geïntimeerde af van haar oorspronkelijke eis;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van de beide aanleggen.

NOOT: Verg. in dit nummer de cassatiearresten van 14 juni 1963 en 17 januari 1963.

VLAAMSE JURISTEN.

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

KRONIEK VAN EUROPEES RECHT

Het E.E.G.-recht (II)

B. — De mededinging.

Het mededingingsrecht van de E.E.G. — inzonderheid het kartelrecht — is wellicht het gebied van Europees Gemeenschapsrecht dat tot nog toe bij de juristen de meeste belangstelling heeft gewekt.

De grondslag van het mededingingsrecht ligt in de artikelen 85 tot 94 van het E.E.G.-Verdrag. Art. 85 tot 90 bevatten de regels voor ondernemingen; art. 91 handelt over dumping, terwijl art. 92 tot 94 de steunmaatregelen van de Staten betreffen.

1. Regels voor de ondernemingen.

De grondtrekken van de mededingingsregeling voor ondernemingen van het E.E.G.-Verdrag werden in deze kolommen reeds verscheidene malen uiteengezet (zie recentelijk o.m. mijn studie «Exclusiviteitsovereenkomsten, exportverboden en het E.E.G.-kartelrecht», *R.W.*, 1962-63, 2201 e.v., t.a.v. nrs. 3-4): gekwalificeerd verbod van kartelovereenkomsten (art. 85, 1°); mogelijke goedkeuring van zekere kartels (art. 85, 3°); verbod van misbruik van economische machtspositie (art. 86). In beginsel zijn deze regels ook van toepassing op openbare ondernemingen (art. 90). Aan de Raad van Ministers werd de taak toebedeeld de Verdragsvoorschriften nader uit te werken (art. 87); ondertussen hadden Commissie en nationale overheden een gelijklopende bevoegdheid om het E.E.G.-kartelrecht toe te passen (art. 88 en 89).

De Verdragsvoorschriften zijn nader uitgewerkt geworden door meerdere verordeningen van Raad en Commissie, waarvan de eerste alleszins de belangrijkste is: verordening nr. 17 de dato 6 februari 1962 (*Publ. Eur. Gem.*, 21 februari 1962, p. 204/62), die een aanmeldingsplicht voor kartelovereenkomsten heeft ingesteld.

In deze verordening wordt vooreerst bevestigd:

«Overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen, bedoeld in artikel 85, lid 1, van het Verdrag, alsmede misbruik van een economische machtspositie, bedoeld in artikel 86 van het Verdrag, zijn verboden, *zonder dat daartoe enige voorafgaande beschikking is vereist;...*» (kursivering toegevoegd).

Het «Bosch»-arrest de dato 6 april 1962 van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (*Jurisprud. van het Hof van Justitie*, deel VIII, p. 93 e.v.) heeft dit beginsel verder uitgewerkt. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de kartels, die op datum van de inwerkingtreding van verordening nr. 17 — 13 maart 1962 — reeds bestonden (oude kartels) en de kartels die na die datum opgericht worden (nieuwe kartels). Wat de oude kartels, die onder het verbod van art. 85, 1° E.E.G.-Verdrag vallen, betreft, treedt vóór 13 maart 1962 het verbod slechts effectief in werking in zover hetzij de Commissie, hetzij nationale overheden hiertoe een beslissing genomen hadden. Na 13 maart 1962 blijven deze kartels voorlopig geldig zolang de Commissie zich niet over hun geldigheid heeft uitgesproken, op voorwaarde dat zij tijdig aan de Commissie werden aangemeld. Tijdig, d.i. vóór 1 november 1962 voor multilaterale overeenkomsten; vóór 1 februari 1963 voor bilaterale overeenkomsten (de oorspronkelijke tekst van verordening nr. 17 voorzag als datum 1 augustus 1962; deze werd gewijzigd door

verordening nr. 59 van 3 juli 1962 (*Publ. Eur. Gem.*, 10 juli 1962, p. 1655/62). De Commissie kan deze oude kartels geldig verklaren met retroactieve werking.

Nieuwe kartels, die onder het verbod van art. 85, 1° vallen, moeten zich in beginsel aanmelden en de beslissing van de Commissie afwachten alvorens effectief in werking te treden.

De aanmeldingsplicht van kartelovereenkomsten is echter niet absoluut. Zij betreft vanzelfsprekend slechts overeenkomsten die onder de verbodsbepalingen van art. 85, 1° vallen; dus niet alle kartels. Bovendien voorziet artikel 4 van verordening nr. 17 in een aantal uitzonderingen op de aanmeldingsplicht. De oude kartels die tot deze uitzonderingen behoren moeten zich vóór 1 januari 1967 aanmelden indien zij overeenkomstig art. 7 van genoemde verordening hun geldigheid retroactief erkend willen zien (de oorspronkelijk vastgestelde datum, 1 januari 1964, werd gewijzigd door verordening nr. 118/63/E.E.G. van 5 november 1963 (*Publ. Eur. Gem.*, 7 november 1963, p. 2696/63).

Verordening nr. 17 bevat voorts bepalingen betreffende:

- de negatieve verklaring (art. 2): «Op verzoek van de betrokken ondernemingen of ondernemersverenigingen kan de Commissie vaststellen dat, op grond van de gegevens die haar bekend zijn, voor haar geen aanleiding bestaat tegen een overeenkomst, besluit of gedraging, krachtens artikel 85, lid 1, of artikel 86 van het Verdrag op te treden»;
- de beëindiging van inbreuken (art. 3);
- de toepassing van art. 85, 3° E.E.G.-Verdrag (art. 6 en 8);
- de bevoegde instanties (art. 9);
- het contact met de autoriteiten van de Lid-Staten (art. 10);
- verzoeken om inlichtingen en verefikaties (art. 11 tot 14);
- geldboeten en dwangsommen (art. 15, 16 en 18);
- de (volledige) rechtsmacht van het Hof van Justitie (art. 17);
- het horen van belanghebbenden en derden (art. 19);
- de geheimhoudingsplicht (art. 20);
- de bekendmaking van de beschikkingen (art. 21);
- bijzondere beplaignen (art. 22);
- de overgangsregeling voor beschikkingen van de autoriteiten van de Lid-Staten (art. 23);
- de bevoegdheid van de Commissie tot het uitvoerdigen van uitvoeringsbepalingen (art. 24).

Verordening nr. 141 van de Raad de dato 26 november 1962 (*Publ. Eur. Gem.*, 28 november 1962, p. 2751/62) heeft verordening nr. 17 tijdelijk niet toepasselijk verklaard op de vervoersector. Verordening nr. 17 is daarentegen sinds 30 juli 1962 grotendeels van toepassing op de landbouwsector, dit overeenkomstig *verordeningen nr. 26 van 4 april 1962* (*Publ. Eur. Gem.*, 20 april 1962, p. 993/62), en *nr 49 van 29 juni 1962* (*Publ. Eur. Gem.*, 1 juli 1962, p. 1571/62).

De aanmeldingsprocedure is nader uitgewerkt door *verordening nr 27 van de Commissie de dato 3 mei 1962* (*Publ. Eur. Gem.*, 10 mei 1962 p. 1118/62) betreffende de wijze van indienen en de inhoud van verzoeken en het verrichten van aanmeldingen, en *verordening nr 153 van de Commissie de dato 21 december 1962* (*Publ. Eur. Gem.*, 24 december 1962, p. 2918/62) betreffende de vereenvoudigde aanmelding van zekere exclusiviteitsovereenkomsten.

Exclusiviteitsovereenkomsten en octrooilicentieover-

eenkomsten zijn het voorwerp geweest van enkele bekendmakingen van de Commissie, verschenen in het *Publ. Eur. Gem.*, van 9 en 13 november 1962, 24 december 1962 en 12 januari 1963; zie mijn studie, *R.W.*, 1962-63, 2201 e.v., en G. Schrans, Mededingingsbepalingen van de E.E.G.-Aanmelding van octrooicentievereenkomsten, *R.W.*, 1962-63, 1671 e.v.

Het horen van belanghebbenden en derden, voorzien in art. 19 van verordening nr 17, is thans geregeld door *verordening nr 99/63 E.E.G.* van 25 juli 1963 (*Publ. Eur. Gem.*, 20 augustus 1963, p. 2268/63).

Tot nog toe is nog slechts één enkele concrete maatregel van de Commissie op grond van bovenstaande voorschriften bekend; het betreft een aanbeveling gericht tot een exclusieve verkeersregeling tussen enerzijds een aantal fabrikanten van tegels, gevestigd in diverse Lid-Statens en anderzijds twee Belgische beroepsverenigingen van vloerders en handelaars in tegels. Krachtens deze overeenkomst mochten de fabrikanten in België slechts leveren aan de aangesloten vloerders en handelaars, terwijl deze zich verbinden uitsluitend bij de aangesloten fabrikanten tegels te zullen betrekken. De Commissie achtte deze regeling in strijd met art. 85, 1° E.E.G.-Verdrag en bevond zich in de onmogelijkheid art. 85, 3° toe te passen (deze aanbeveling werd gepubliceerd in *Wirtschaft und Wettbewerb*, nr. 1, 1964, p. 54 e.v.).

Op datum van 1 november 1962 waren ongeveer 800 overeenkomsten bij de Commissie aangemeld; slechts een ruime helft van dit aantal betrof multilaterale overeenkomsten.

Het aantal vóór 1 februari 1963 ontvangen aanmeldingen bedroeg ongeveer 34.500, waarvan $\pm$ 23.500 op het gewone aanmeldingsformulier B en $\pm$ 11.000 op het vereenvoudigde formulier B 1.

2. Dumping.

Artikel 91 E.E.G.-Verdrag machtigt de Commissie op te treden in gevallen van dumping.

Art. 91, 1° voorziet in een optreden tegen dumping-praktijken in de Gemeenschappelijke Markt, op verzoek van een Lid-Staat of enige andere belanghebbende. Uit het zesde algemeen verslag over de werkzaamheden van de Gemeenschap (t.a.v. nr. 46) blijkt dat tot op datum van 31 maart 1963 van de in totaal 20 verzoeken welke door de Commissie op grond van art. 91, 1° werden onderzocht,

- Acht als niet gegrond verworpen werden, omdat het bestaan van ongeoorloofde dumping niet kon worden vastgesteld;
- Zes inhoudloos werden, omdat de betrokken ondernemingen vóór het einde van het onderzoek een einde aan de dumping hadden gemaakt;
- Twee ingetrokken werden;
- Twee aanleiding gaven tot het richten van een aanbeveling aan de betrokken ondernemingen;
- over twee het onderzoek nog voortgezet werd.

Ter uitvoering van art. 91, 2° werd door *verordening nr 8* van de Commissie de dato 11 maart 1960 (*Publ. Eur. Gem.*, 25 maart 1960, p. 597/6/), gewijzigd door *verordening nr 13* van de Commissie de dato 15 maart 1961 (*Publ. Eur. Gem.*, 8 april 1961, p. 585/61), het stelsel van de wederinvoer vrij van rechten («boome-rang») in werking gesteld.

Art. 3 van de reeds vernoemde verordening nr. 26 heeft de toepassing van het in art. 91, 1° E.E.G.-Verdrag bepaalde tot de landbouw uitgebreid.

3. Steunmaatregelen van de staten.

Art. 92, 1° E.E.G.-Verdrag bevat het basisbeginsel: steunmaatregelen van de Staten of met staatsmiddelen bekostigd zijn verboden, voor zover hierdoor de mededinging tussen ondernemingen vervalst wordt (of dreigt te worden) en het handelsverkeer tussen de Lid-Statens ongunstig beïnvloed wordt.

Art. 92, 2° behelst een aantal uitzonderingen die van rechtswege gelden; bovendien behelst art. 92, 3° nog een aantal mogelijke uitzonderingen, welke aan de beoordeling in concreto van de Commissie zijn overgelaten.

Elke invoering of wijziging van steunmaatregelen moet vooraf aan de Commissie ter kennis gebracht worden (art. 93, 3°). De Commissie onderwerpt de bestaande steunmaatregelen aan een bestendig onderzoek (art. 93, 1°). Zij heeft in deze een zeer ruime beslissingsmacht geregeld in art. 93, 2°.

Art. 94 voorziet dat de Raad van Ministers, met gekwalificeerde meerderheid van stemmen, op voorstel van de Commissie, uitvoeringsbepalingen voor de toepassing van de artikelen 92 en 93 kan vaststellen. Bij gebreke aan dergelijke uitvoeringsbepalingen, zijn de voorschriften van art. 92 en 93 E.E.G.-Verdrag in hun huidige vorm onverminderd van toepassing.

Konkrete toepassingen worden o.m. beschreven in het hoger reeds vermelde zesde algemeen verslag over de werkzaamheden van de Gemeenschap (t.a.v. nrs. 142-143).

Art. 4 van verordening nr 26 heeft de toepassing van art. 93 tot de landbouw uitgebreid.

L.P. SUETENS,
Aangesteld Navorsers N.F.W.O.
Toegevoegd Navorsers I.C.V.R.

Selektieve Literaturopgave

1. Algemeen:

- *Deringer, Arved*: Das Wettbewerbsrecht der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, losbladige uitgave, Düsseldorf (verschijnt ook maandelijks in *Wirtschaft und Wettbewerb* en in een Franse vertaling in *Revue du Marché Commun*).
- *Ellis, J.J.A.* en *Van den Heuvel, H.*, Europees Mededingings- en Kartelrecht, losbladige uitgave, Deventer/Alphen a.d. Rijn.
- *Ellis, J.J.A.*: L'interprétation du mot «affecter» dans l'art. 85, par. 1 du Traité de la C.E.E. par rapport aux mots «empêcher», «restreindre» ou «fausser le jeu de la concurrence», *Dalloz*, 1963, Chron., p. 221.
- *Honig Frederick, Brown William, Gleiss Alfred* en *Hirsch Martin*: Cartel Law of the European Economic Community, Londen, 1963.
- *Van Hecke G.* en *Suetens L.P.*: Le premier règlement européen sur les cartels et les monopoles, *Journal des Tribunaux*, 1962, p. 361-369.
- Handleiding bij de artikelen 85 en 86 van het E.E.G.-Verdrag en de verordeningen tot toepassing daarvan, uitg. door de Voorlichtingsdienst van de Europese Gemeenschappen, Brussel, z.d. (1962).

2. Specifieke problemen:

- a. — *Exclusiviteitsovereenkomsten t.a.v. het E.E.G.-kartelrecht*:
- *Baardman, B.*: Exclusiviteitsovereenkomsten en art.

- 85 E.E.G.-Verdrag, *Sociaal-Economische Wetgeving*, 1963, p. 481-504.
- *Baetens Antoine*: Le statut du concessionnaire exclusif de vente et la législation de la C.E.E., *Brusel*, 1963.
- *Soelter A.*: Vertriebsbindungen im Gemeinsamen Markt unter wirtschaftlichem und E.W.G.-kartellrechtlichem Aspekt, *Keulen/Berlijn/München, Bonn* 1962.
- *Suetens, Louis Paul*: Exclusiviteitsovereenkomsten, Exportverbonden en het E.E.G.-kartelrecht, *Rechtskundig Weekblad*, 1962-63, 2201-2223; gedeeltelijk contra: *Braun, Antoine* en *Oostvogels Jan*, in: *Rechtsk. Weekbl.*, 1963-64, 489-498.
- b. — *Octrooicentievereenkomsten t.a.v. het E.E.G.-kartelrecht*:
- *Schrans, Guy*: Octrooicentievereenkomsten naar Belgisch recht, *Sociaal-Economische Wetgeving*, 1963 nr 6; gedeeltelijk contra: *Verloren van Themaat, P.*: De draagwijdte van art. 36 in verhouding tot art. 85 van het E.E.G.-Verdrag met betrekking tot octrooicentievereenkomsten, *Sociaal - Economische Wetgeving*, nr. 7/8, 1963, p. 428-430.
- c. — *Gevolgen van overtredingen van de mededingingsregels*:
- *Houin, Roger*: Les conséquences civiles d'une infraction aux règles de concurrence, *Annales de la Faculté de droit de Liège*, 1963, p. 27-60.
- d. — *Bevoegde instanties overeenkomstig art. 9 van verordening nr 17*:
- *Van Gerven Walter*: Over de schorsing van procedures inzake miskenning van exclusiviteitscontracten op grond van Europeesrechtelijke bepalingen, *Rechtsk. Weekbl.*, 1962-63, 2225-2237.
- e. — *Verordening nr 99*:
- *Mulder A.*: Het procesrecht in kartelzaken van de E.E.G., *Sociaal-Economische Wetgeving*, 1963, nr 12, p. 633-646.
- f. — *Dumping*:
- *Dejonghe R.*: Anti-dumpingpolitiek en maatregelen tegen marktverstoring, *Tijdschrift voor Economie*, 1962, p. 172-212.
- *Dubois J.*, *Dumping binnen de gemeenschappelijke markt*, *Sociaal-Economische Wetgeving*, afdeling Europa, 1960, p. 55-68.

NECROLOGIE

Prof. Mr. J. Drion.

Uit Nederland komt ons het smartelijk bericht toe van het overlijden op zondag, 1 maart 11., van Prof. Mr. J. Drion, hoogleraar aan de universiteit te Leiden.

Geboren te 's Gravenhage op 30 december 1915 was de overledene slechts 48 jaar oud. Zijn heengaan is een bijzonder groot verlies voor de Nederlandse rechtswetenschap, want tijdens zijn korte loopbaan had Mr. J. Drion zich doen kennen als een jurist van uitzonderlijk groot formaat.

Hij heeft gestudeerd aan de universiteit te Leiden, waar hij in 1939 de graad van meester in de rechten bekam. Hij was er een uitverkoren student van de grote professor E.M. Meijers, die op hem beroep deed als assistent voor de vakken van burgerlijk recht en internationaal privaatrecht.

Wanneer Prof. Meijers in 1947 de zware opdracht had gekregen voor Nederland een nieuw burgerlijk wetboek samen te stellen, heeft hij voortdurend te dien einde met Mr. J. Drion samengewerkt en van hem een zeer gewaardeerde hulp ontvangen.

Ondertussen bereidde Mr. Jan Drion zijn proefschrift voor waarmede hij in de maand juni 1950 aan de universiteit te Leiden de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid zou behalen. Dit proefschrift, dat als titel draagt « Administratie contra rechter tot de intrekking van het conflictenbesluit » is een buitengewoon belangrijk en tevens een zeer origineel boek, dat ook voor de geschiedenis van het staatsrecht in ons land een grote betekenis heeft. De auteur heeft er het probleem van de onrechtmatige overheidsstaat historisch onderzocht, zoals dit zich in Nederland heeft voorgedaan vanaf 1795. Het bevat dus ook de studie van dit vraagstuk gedurende de periode van 1815 tot 1830, wanneer Nederland en België verenigd waren en brengt ons aldus uiterst belangrijke wetenswaardigheden voor onze constitutionele historie, die meestal in ons land onbekend waren.

Het proefschrift geeft blijk van een zeer grondige kennis van de stof, maar het brengt vooral talrijke nieuwe gegevens aan het licht, die door Mr. Drion werden opgespoord in de archieven en in de oude jurisprudentie.

Na een algemene inleiding, waarin het probleem van de onrechtmatige overheidsstaat onderzocht wordt op het einde der 18e eeuw in Engeland, in Nederland en in Frankrijk, bestudeert Mr. Drion het principe van de scheiding der staatsmachten, zoals het in Frankrijk sedert de omwenteling was tot stand gekomen en zoals het opgevat werd in de Bataafse republiek tot aan de inlijving bij Frankrijk. In het hoofdstuk, dat gaat van de bevrijding in 1813 tot aan het conflictenbesluit van 1820, is het ook voor ons land een stuk staatsrechtelijke geschiedenis, dat door de auteur op diepgaande wijze wordt bestudeerd. Hij werpt nieuw licht op veel details betreffende het ontstaan van het beruchte conflictenbesluit en hij gaat er de werking van na, in België tot aan de omwenteling van 1830 en in Nederland tot wanneer het in 1844 werd ingetrokken.

Wie belangstelling heeft voor de grondslagen van ons staats- en administratief recht zal aan dit boek een bijzondere grote waarde hechten en het beschouwen als een onmisbaar stuk van onze eigen rechtsgeschiedenis.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

Dit proefschrift was zo belangrijk dat nog hetzelfde jaar (1950) J. Drion tot hoogleraar benoemd werd aan de universiteit te Leiden.

Hij heeft ondertussen niet opgehouden voortdurend met Prof. Meijers samen te werken aan de voorbereiding van het nieuw burgerlijk wetboek en wanneer zijn leermeester in 1954 kwam te overlijden werd de taak, die hem was opgedragen, toevertrouwd aan een driemanschap bestaande uit Prof. Mr. J. Drion, Prof. Mr. J. Eggens en de raadsher in de Hoge Raad Mr. F. J. De Jong. Sedertdien werd Prof. Mr. J. Eggens in het driemanschap vervangen door Prof. G. de Grooth, doch J. Drion, de medewerker van Prof. Meijers vanaf het eerste uur, is voortdurend lid van het driemanschap gebleven en is, als het ware, er de spil van geweest. Hij heeft een ontzaglijk aandeel genomen in het voorbereiden van de teksten en de toelichtingen, die sedert het overlijden van Prof. Meijers werden gepubliceerd en die voorzeker binnen afzienbare tijd, door de goedkeuring van de Staten-generaal, het nieuw burgerlijk recht van Nederland zullen uitmaken.

Dat een geleerde, waarvan nog zoveel belangrijk wetenschappelijk werk te verwachten was, thans ont-rukt is geworden aan de taak voor dewelke hij zich met zoveel moed had ingespannen, zal ook hier te lande een grote verslagenheid verwekken.

Want Prof. Mr. J. Drion was in Vlaanderen geen onbekende. Wanneer het Vlaams Pleitgenootschap bij de balie te Brussel in januari 1955 een grootse herdenking van Prof. E. M. Meijers inrichtte heeft Prof. J. Drion op deze plechtige huldiging, in het gerechtshof te Brussel, het woord gevoerd en er met een overvloed van wetenschappelijke gegevens de grondgedachten uiteengezet die Prof. Meijers geleid hadden bij het vervullen van zijn reuzentaak. Hij werkte regelmatig mede aan de werkzaamheden van de commissie voor de vergelijkende studie van het recht in België en in Nederland en, niettegenstaande zijn nog betrekkelijk jeugdige ouderdom verleende de rijks-universiteit van Gent hem in 1962 het eredoctoraat.

De juristen aan beide zijden van de grens treuren om dit zo onverwacht en zo vroegtijdig verscheiden.

René Victor.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift van de Vrederechters, Jrg. 1964 - nr. 1 :

Redactieraad. — Ereraad. — Vrederechtersbond. — Bibliografie.

Tijdschrift voor Notarissen, Jrg. 1964 - nr. 2 :

E. Van de Velde, Uit de praktijk. — Registratierechten. — Verkoop van onroerende goederen door bestem-

ming (art. 44 WB. Reg. en art. 517 en 524 B.W. enerzijds, en art. 74 en 75 Wb. Reg. anderzijds).

De gemeentegids, Jrg. 1964 (Speciaal nummer) :

Geldelijk Statuut van het Gemeentepersoneel.

De Gemeente, Jrg. 1964 - nr. 154 :

Het wetsontwerp in verband met het Gemeentefonds.

Bulletin van de E.E.G., Jrg. 1964 - nr. 2 :

Een nieuwe stap naar een gemeenschappelijk landbouwbeleid, Passages uit de rede van de heer Mansholt, vice-voorzitter van de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap, voor het Europese Parlement (7 januari 1964).

Nederlands Juristenblad, Jrg. 1964 - nr. 9 :

S.F.L. Baron van Wijnbergen, Artikel 40 b van de Onteigeningswet. — A.P. Funke, De Goede Vrijdag en het ontwerp Algemene termijnwet. — J.L.M. Elders, Woonplaats van wegens krankzinnigheid verpleegden. — M.B. Van De Werk, Termijn tijdelijke verruiming adoptie.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, Jrg. 1964 - nr. 4803.

W.P. Bakhoven, Het werk, waarvoor onteigend wordt (artikelen 40, 40a en 41 Onteigeningswet) (II) - A.A.L. Minkenhof, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Familierecht (V).

Arbitrale Rechtspraak, Jrg. 1964 - nr. 518 :

Rechtspraak.

Journal des Tribunaux, Jrg. 1964 - nr. 4438 :

La réforme de la procédure pénale. — M. Taquet et P. Denis, Existe-t-il encore des représentants autonomes ?

Recueil Dalloz (Parijs), Jrg. 1964 - nr. 9 :

H. Petit. Faut-il rétablir la contrainte par corps au profit des parties civiles ?

Bulletin de la Commission Internationale de Juristes, Jrg. 1963 - nr. 17 :

Le président John F. Kennedy. — La journée des droits de l'homme.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"